

ZVĚSTOVÁNÍ

PANNĚ MARIÍ

Definitivní verze pro scénu

Právo provozovat
tuto hru

žadává pouze DILIA -
Československé divadelní
a literární jednatelství,
Praha 2, Vyšehradská 28,
telefon 236753-57.

Pořadatel je povinen
předložit žádost
o svolení k užití díla
nejpozději 4 týdny
před datem představení
u výkonného orgánu
příslušného ONV
na tiskopisech
vydaných Čs. divadelním
a literárním jednatelstvím.

Copyright by Librairie Gallimard, 1948
Translation © Jiří Konůpek, 1968

6506 Da
DIVADELNÍ ÚSTAV
PRAHA
141/69

OSOBY

ANNE VERCORS

JAKUB HURY

PETR Z CRAONU

MATKA

VIOLENA

MARA

KOMPARSY

Dekorace pro obě první dějství a prolog je táž: je vzata z baly anglického šlechtického sídla, které pochází z roku 1240 a zůstalo od tohoto data nedotčeno: Stocksey Hall. Na straně dvora krucifix.

Prolog

Petr z Craonu s lucernou v ruce přebází scénu a míří ke dveřím na straně dvora.

VIOLENA (*sestupuje po schodech*) – To je pěkné, mistře Petře! Takhle vyklouzneme z domu jako zloděj a ani nepozdravíme dámy jak se sluší?

Violena jde pro oheň do krbu a zapálí jím svíčku před krucifixem.

PETR Z CRAONU – Violeno, odejdi. Je ještě úplná tma a my dva jsme tu sami.

A víš dobře, že nejsem tak docela spolehlivý muž.

VIOLENA – Já z tebe nemám strach, zedníku! Není špatný muž, kdo chce.

A mě žádný nedostane tak, jak by chtěl!

Ubohý Petře, ani se ti nepodařilo mě zabít.

Tupým nožem! Jen malé škrábnutí do paže, kterého si nikdo nevšiml.

PETR Z CRAONU – Violeno, musíš mi odpustit.

VIOLENA – Proto jsem přišla.

PETR Z CRAONU – Jsi první žena, které jsem se dotkl. Dábel zná těžít z příležitosti a uchvátil mě zcela nenadále.

VIOLENA – Shledal jsi ale, že jsem silnější než on!

PETR Z CRAONU – Jsem zde, Violeno, nebezpečnější než tehdy.

VIOLENA – Budem se tedy spolu znovu bít?

PETR Z CRAONU – Už sama moje přítomnost je osudná.

VIOLENA – Já ti nerozumím.

Ticho.

PETR Z CRAONU – Neměl jsem snad dost na skládání kamenů, na vazbě trámů, ohýbání kovů?

Na vlastním díle, že jsem najednou vztáhl ruku na dílo jiného a zatoužil bezbožně po živoucí duši?

VIOLENA – A v domě mého otce, svého hostitele! Bože, co by řekli, kdyby to věděli? Já jsem tě ale dobře utajila.

A každý tě má nyní jako dřív za upřímného muže bez úhony.

PETR Z CRAONU – Bůh soudí srdce pod zevnějším zdáním.

VIOLENA – Tak to zůstane mezi námi třemi.

PETR Z CRAONU – Violeno!

VIOLENA – Mistře Petře?

PETR Z CRAONU – Stoupni si tamhle k té svíčke, až na tebe dobře vidím.

Stoupne si s úsměvem pod křížifix. Hledí na ni dlouze.

VIOLENA – Prohlédli jste si mě dobře?

PETR Z CRAONU – Kdo jsi, dívka, a jaký úděl si v tobě vyhradil Bůh, že ruka, která se tě dotkne v touze, i samo tělo

tak se rozruší, jako by se přiblížily k tajemství jeho sídla?

VIOLENA – Copak se ti přihodilo za minulý rok?

PETR Z CRAONU – Hned nazítří po onom dni, však víte...

VIOLENA – Copak?

PETR Z CRAONU – ...jsem poznal na svém boku hroznou nemoc.

VIOLENA – Říkáš nemoc? Jakou nemoc?

PETR Z CRAONU – Malomocenství, o němž se mluví v knize Mojžíšově.

VIOLENA – Co je to malomocenství?

PETR Z CRAONU – Nevypřávněli ti snad nikdy o ženě, jež žila sama ve skalách u Geynu zahalená od hlavy až k patě a v ruce měla řehtačku?

VIOLENA – To je ta nemoc, mistře Petře?

PETR Z CRAONU – A je takové povahy, že ten, kdo ji

byl stížen v plné krutosti, musí být ihned ode všech odloučen, protože není snad živého člověka, jenž by byl tak čistý, aby se nenakazil malomocenstvím.

VIOLENA – Jak to, že tedy žiješ zde mezi námi na svobodě?

PETR Z CRAONU – Biskup mi udělil výjimku a vidíš, jak se vystřihám styků s lidmi.

Kromě mých dělníků, abych jim dal příkazy. A má nemoc je ještě skrytá, zamaskovaná.

Však kdo by, nebýt mě, přivedl k vysvěcení ty rodící se kostely, jejichž stavbu mi světil Bůh?

VIOLENA – A proto jsme tě tenkrát neviděli, tak dlouho v Combernonu?

PETR Z CRAONU – Ale nakonec jsem přece musel přijít, neboť mou povinností je otvírat bok chrámu Matky Boží na Hoře

a rozpoltit stěnu té vysoké lodě, jejíž brány se otvírají jenom k nebi, pokaždé, když chce vletět dovnitř nový houf holubic.

A tentokrát jsme kladli na oltář slavnou obět, velebné kadidlo.

Samá královna, matka krále, tam vstoupila jako obět za syna zbaveného království.

A teď se zase vracím do Remeše.

VIOLENA – Tvůrče bran, dovol mi, ať ti otevřu tuto.

PETR Z CRAONU – Nebyl na statku nikdo jiný, kdo by mi prokázal tu službu?

VIOLENA – Děvečka ráda spí a vydala mi bez obtíží klíče.

PETR Z CRAONU – Nemáš strach a hrůzu z malomocenství?

VIOLENA – Je tu Bůh, jenž mě umí ochránit.

Violena otevře dveře. Ona a Petr z Craonu hledí dlouho do kraje.

VIOLENA – Ten malý deštík všemu velmi prospěl.

PETR Z CRAONU – Doufejme, že slehl prach na cestách.

VIOLENA (tiše, vroucně) – Mír s tebou, Petře!

*Anděl Páně zazní z chrámu Matky Boží na Hoře.
Sbor zpívá: Regina Coeli, laetare, laetare. Viole-
na se pomalu pokřičuje, zatímco Petr naznačí kříž
rychle na brudi.*

PETR Z CRAONU – Je už čas odejít.

VIOLENA – A znáš dobře cestu? Nejdříve živý plot.
A potom nízký dům v háječku černých bezů, pod kterým
spatříš pět nebo šest úlů.

A o sto kroků dál přijdeš už na královskou silnici.

Pauza.

PETR Z CRAONU – Pax tibi.

Jak všechno tvorstvo dlí s Bohem v hlubokém tajemství!
Co bylo skryto, s Ním vychází najevo a já učtil na své
tváři závan svěží jak růže.

Chval svého Boha, požehnaná země, v slzách a temnotě!
Plod je pro člověka, ale květ patří Bohu, i libá vůně vše-
ho, co se rodí.

Tak svatá duše, jež skrývá vůni jako lístky máty, odha-
lila svou ctnost.

Violeno, jež jsi mi otevřela bránu, sbohem. Už se k tobě
nevrátím.

Ó, mladý stromku poznání Dobra a Zla, hle, začínám se
rozpadávat, neboť jsem na tebe vztáhl ruku.

A už se má duše a tělo oddělují, jak víno v kádi promí-
sené s rozdrčenými hrozny!

Co na tom? Nepotřeboval jsem ženu. Nezmocnil jsem se
porušitelné ženy.

Člověk, jenž dával přednost Bohu ve svém srdci, když
umírá, uží Anděla, který ho střežil.

Záhy nastane čas, kdy se rozletí jiná brána.

Kdy ten, který se v tomto žití málokomu zalíbil, skončí
svou práci a teď usíná v náručí věčného Ptáka:

Kdy se už průhlednými zdmi ze všech stran objevuje tem-
ný Ráj

a kdy se kaditelnice noci promísí s vůní bídného knotu,
jenž hasne!

VIOLENA – Petře z Craonu, já vím, že ode mne neoče-

káváš žádné „Ubohý člověk!“ a falešné vzdechy a žádné
„Ubohý Petr“.

Neboť pro toho, kdo trpí, nemají útěchy veselého těši-
tele valnou cenu a jeho utrpení není pro nás tím, čím je pro
něho.

Trp, jako trpěl Pán.

Ale věz, že tvůj špatný čin je smazán.

Pokud jde o mne, jsem s tebou smířena a nepohrdám te-
bou a neděším se tě proto, že jsi nakažený a chorý,

ale budu s tebou jednat jako s mužem zdravým, jako
s Petrem z Craonu, našim starým přítelem, kterého chovám
v úctě, lásce a bázni.

Tak je to pravda, jak to říkám.

PETR Z CRAONU – Díky, Violeno.

VIOLENA – A teď se tě chci na něco zeptat.

PETR Z CRAONU – Mluv.

VIOLENA – Jaká je ta krásná historie, kterou nám vy-
právěl otec? Co je to Justice, kterou staviš v Remeši a kte-
rá bude krásnější než kostel svatého Remigia a Matky Boží?

PETR Z CRAONU – Je to kostel, jehož stavbu mi svě-
řily remešské cechy na místě bývalého Husího sádka,
tam, kde loni lehl popelem starý Biskupský špejchar.

VIOLENA – A odkud pochází to jméno, které dostala
nová farnost?

PETR Z CRAONU – Neslyšela jsi nikdy o svaté Justicii,
která byla umučena za času císaře Juliána v anýzovém poli?

(Ta zrnka, která přidáváme do našeho perníku o veliko-
noční pouti.)

Když jsme se pokoušeli odvést vody podzemního prame-
ne od našich základů,

našli jsme její hrob s tímto nápisem na desce rozražené
ve dvě: JUSTICIA ANCILLA DOMINI IN PACE.

Její křehká malá lebka byla rozdrčena jako ořech. Bylo
to osmileté dítě

a několik mléčných zoubků ještě drželo v čelisti.

A celá Remeš nad tím žasne v obdivu a mnohá znamení
a zázraky se udály nad jejím tělem,

které jsme uložili v kapli, než dokončíme svoje dílo.

Však malé zoubčky jsme nechali co setbu pod velkým
základním kamenem.

VIOLENA – Krásný příběh! A otec nám též povídal, že všechny dámy z Remeše snášejí klenoty na stavbu Justicie?

PETR Z CRAONU – Máme jich velkou hromadu a kolem hejno židů jako much.

Violena klopi oči a otáčí váhavě zlatým prstenem, který nosí na čtvrtém prstě.

PETR Z CRAONU – Co je to za prsten, Violeno?

VIOLENA – Prsten, který mi dal Jakub.

Ticho.

PETR Z CRAONU – Blahopřeji ti.

Podává mu prsten.

VIOLENA – Není to ještě rozhodnuto. Otec nic neřekl. Nu a to je právě to, co jsem ti chtěla říci.

Vem si můj krásný prsten, který představuje všechno, co mám, a který mi dal Jakub potají.

PETR Z CRAONU – Ale já ho nechci!

VIOLENA – Vem si ho rychle, nebo nebudu mít už sílu se od něho odloučit.

Vezme si prsten.

PETR Z CRAONU – Co řekne tvůj ženich?

VIOLENA – Není to ještě docela můj ženich.

O prsten méně, to nezmění srdce. Zná mě a dá mi jiný, stříbrný.

Tenhle byl pro mne příliš krásný.

PETR Z CRAONU (*bo problíží*) – Je z rostlinného zlata, jak je uměli kdysi dělat s příměsí medu.

Je poddajný jako vosk a nic ho nezlomí.

VIOLENA – Jakub ho našel v zemi při orání na místě, kde se někdy nacházejí prastaré meče, celé zelené, a krásné kousky skla.

Já se bála nosit tu pohanskou věc, jež patří mrtvým.

PETR Z CRAONU – Přijímám to ryzí zlato.

VIOLENA – A polib za mne mou sestru Justicii.

PETR Z CRAONU (*náhle na ni poblédne, a jako by ho obromil nápad*) –

To je vše, co mi pro ni dáš? Zlatý plíšek stažený z prstu?

VIOLENA – Nezaplatí se tím aspoň malý kámen?

PETR Z CRAONU – Ale Justicia sama o sobě je velký kámen.

VIOLENA (*se směje*) – Já nejsem ze stejného lomu.

PETR Z CRAONU – Kámen vhodný do základů se nehodí na štít.

VIOLENA – Kámen, jsem-li já kamenem, ať je tedy kamenem činným, jenž mele zrno v spojení s žernovem dvojčetem.

PETR Z CRAONU – A Justicie byla také jen skromná dívka u své matky,

až do chvíle, kdy ji Bůh povolal ke zpovědi.

VIOLENA – Mně ale nikdo nechce ublížit!

Mám snad jít hlásat Maurům Evangelium?

PETR Z CRAONU – Kámen si nevolí své místo sám, ale vybírá si ho Stavitel.

VIOLENA – Pochválen tedy Bůh, který mi určil moje místo hned, takže je už nemusím hledat.

A o žádné jiné ho nežádám.

Jsem Violena, je mi osmnáct, můj otec se jmenuje Anne Vercors, má matka se jmenuje Alžběta,

má sestra se jmenuje Mara a můj snoubenec se jmenuje Jakub. Tak, to je vše, víc není třeba vědět.

Všechno je dokonale jasné, všechno je předem zařízeno a já jsem velmi spokojená.

Jsem svobodná, ničím se nemusím znepokojovat, jiný mě vede, je to chudý muž, ale zná všechno, co je třeba dělat!

Ty, rozséváči zvoníc, přijď do Combernonu! Dáme ti kámen i dřevo, ale nedostaneš dceru z tohoto domu!

A ostatně není to tady už dům Páně, Boží země, služba Bohu?

Není snad jedinou naší povinností žít a střežit Matku Boží na Hoře a dodávat jí chléb, víno a vosk,

když jsme poddáni jedině tomu hnězdu andělů zpoila rozpjatých perutí?

Tak jako velcí velmoži mají své holubníky, tak my máme náš viditelný už zdaleka.

PETR Z CRAONU – Kdysi, když jsem procházel lesem u Fisme, slyšel jsem dva překrásné duby, jak spolu rozmlouvaly.

Chválily Boha, jenž je stvořil neochvějně na místě, na kterém se zrodily.

A teď na přídi lodi jeden z nich válčí na oceánském moři proti Turkům

a druhý zas, mou péčí pokácen, co příčný trám ve věži v Laonu nese Johanu, onen dobrý zvon, jehož hlas je slyšet na deset mil.

Děvče, v mém povolání nemá člověk oči v kapse. Já poznám dobrý kámen i v jalovci a dobré dřevo jako datel, a stejně také ženy jako muže.

VIOLENA – Ale ne dívky, mistře Petře! To, to je pro vás příliš jemná věc.

A pak, není na nich co poznávat.

PETR Z CRAONU (*polohlasně*) – Máš ho moc ráda, Violeno?

VIOLENA (*klopí oči*) – To je veliké tajemství jen mezi námi dvěma.

PETR Z CRAONU – Buď požehnána ve svém cudném srdci!

Svatost není jít k Turkům a dát se ukamenovat nebo políbit malomocného na ústa,

však vykonat okamžitě rozkaz Páně,

ať zní

zůstat jen na místě, či stoupat výš.

VIOLENA – Ach, jak je ten svět krásný a jak jsem šťastná!

PETR Z CRAONU (*polohlasně*) – Ach, jak je ten svět krásný a jak jsem nešťasten!

VIOLENA (*zvedá prst k nebi*) – Slyš, muži města!

Pauza.

Slyšíš tam docela nahoře dušičku, která zpívá?

PETR Z CRAONU – To je skřivánek!

VIOLENA – To je skřivánek, aleluja! Skřivánek křesťanské země, aleluja, aleluja!

Slyšíš ho, jak vyráží čtyřikrát po sobě své íl íl íl íl výš, stále výš!

Vidíš ho, jak roztáhl křídélka, ten malý svistící křížek, jak serafíni, kteří jsou jen samé křídlo, bez nohou, a pronikavý hlas před trůnem božím?

PETR Z CRAONU – Slyším ho.

A tak jsem ho slyšel jednou na úsvitě v den, kdy jsme zasvěcovali mou dceru, kostel Matky Boží.

A troška zlata na nejvyšší špici té mocné stavby, již jsem vytvořil, mu zářila vstříc jako nová hvězda!

VIOLENA – Petře z Craonu, kdybys byl se mnou naložil po své vůli,

byl bys teď o to šťastnější, nebo byla bych já teď krásnější?

PETR Z CRAONU – Ne, Violeno.

VIOLENA – Byla bych ještě tou stejnou Violenu, kterou jsi miloval?

PETR Z CRAONU – Ne tou, ale jinou.

VIOLENA – A co je lepší, Petře? Kdybys se s tebou podělila o svou radost, nebo že se s tebou dělím o tvou bolest?

PETR Z CRAONU – Zpívej nejvýše na nebi, francouzský skřivánek!

VIOLENA – Promiň mi, jsem příliš šťastná, neboť ten, koho miluji,

mě miluje a já jsem si jím jista a vím, že mě má rád, a vše je mezi námi společné!

A protože mě Bůh stvořil, abych byla šťastná, a nikoli k žalu a trápení.

PETR Z CRAONU – Vzlet k nebi jedním rozletem!

Když já chci jenom trochu výš, musím mít celé dílo katedrály a její přehluboké základy.

VIOLENA – A řekni mi, že odpouštíš Jakobovi, že si mě vezme.

PETR Z CRAONU – Ne, neodpouštím mu.

VIOLENA – Nenávist ti nedělá dobře, Petře, a mně působí smutek.

PETR Z CRAONU – Sama jsi chtěla, abych mluvil. Proč mě nutíš ukazovat hroznou ránu, kterou není vidět?

Nech mě odejít a nezádej ode mne už nic. Už se nespátím.

Alespoň si odnesu jeho prsten!

VIOLENA – Zanech tady svoji nenávist a já ti ji vrátím, až ji budeš potřebovat.

PETR Z CRAONU – Já také, Violeno, jsem velmi nešťasten!

Je kruté být malomocným a nosit na svém těle osudnou ránu a vědět, že se nevyлéčím a že tu není pomoci,

že se naopak každým dnem šíří a proniká do hloubky. A tak být sám a trpět vlastními jedem a cítit, jak uhnívám za živa!

A nejenom že jednou a desetkrát člověk vychutná vlastní smrt, ale dokonce také hrůznou alchymii hrobu, jež nám v nejmenším nesleví!

To ty jsi mi tu nemoc způsobila svou krásou, neboť než jsem tě spatřil, byl jsem čistý a veselý,

mé srdce patřilo jenom mé práci a má myšlenka stála v službě jinému.

A nyní, když sám poroučím a vše se řídí mými nákresy, tu ty se ke mně náhle obrátíš s úsměvem plným jedovatostí!

VIOLENA – Jed nebyl ve mně, Petře z Craonu!

PETR Z CRAONU – Já vím, byl ve mně a je ve mně stále a moje choré tělo nevyлéčilo duši, jež byla zasažena!

Ó dušinko, což bylo vůbec možné, abych tě uviděl a nemiloval?

VIOLENA – Nu, však jsi ukázal, jak moc jsi mě měl rád.

PETR Z CRAONU – Je má chyba, že se plod drží na větvi?

Je někdo, kdo by miloval a nechtěl mít vše od toho, koho má rád?

VIOLENA – A proto jsi se pokusil mě zničit?

PETR Z CRAONU – Znectěný muž má v sobě temnoty tak jako žena.

VIOLENA – V čem jsem ti nevyhověla?

PETR Z CRAONU – Ó, obraze věčné krásy, nepatříš mi!

VIOLENA – Nejsem obraz! Tímhle způsobem se přece nemluví.

PETR Z CRAONU – Jiný si v tobě bere to, co patřilo mně.

VIOLENA – Zbývá obraz.

PETR Z CRAONU – Jiný mi bere

Violenu a nechává mi toto zasažené tělo a ducha, jenž se spaluje!

VIOLENA – Buď muž, Petře! Buď hoden plamene, který tě stravuje!

A musíš-li být spálen, shoř na zlatém svícnu, jako Velikonoční Svíce za plného chorálu k slávě celé Církve!

PETR Z CRAONU – Tolik vznešených štítů! A nikdy nespátřím lomenici svého domku uprostřed stromů?

Tolik kostelních věží, jejichž stín, jak se točí, píše hodiny dne na celé město! Nikdy nestvořím nákres pece a světlice pro drobotinu?

VIOLENA – Nemohla jsem si vzít jen sama pro sebe to, co patří všem.

PETR Z CRAONU – Kdy bude svatba, Violeno?

VIOLENA – O svatém Michalu, doufám, až bude po žnících.

PETR Z CRAONU – Toho dne, až ztichnou zvony z chrámu Panny na Hoře, dobře se zaposlouchej a uslyšíš mě v dáli, jak odpovídám z Remeše.

VIOLENA – Kdopak se tam o tebe stará?

PETR Z CRAONU – Vždycky jsem žil jako dělník, stačí mi snop slámy hrozený mezi kameny, kožený kabátec a trocha slaniny na chléb.

VIOLENA – Ubohý Petře!

PETR Z CRAONU – Kvůli tomu mě nelituj, jsme trochu zvláštní.

Nežijem s lidmi v stejné rovině. Buď jsme se základy v podzemí, nebo u nebe s věží.

VIOLENA – Vidiš! Byl by z nás špatný pár! Já sotva vylezu na sýpku, a už se mi točí hlava.

PETR Z CRAONU – Jenom ten kostel bude mou ženou, stvořený z mého žebra jako kamenná Eva v bolestném spánku.

Kéž bych už záhy cítil, jak se pode mnou zvedá mé rozsáhlé dílo, abych mohl položit ruku na nezničitelnou věc, mnou stvořenou, která všemi částmi vytvoří jediný celek, to pevně sevřené dílo, které jsem postavil z tvrdého kamene, aby v něm byl základ všeho, mé dílo, v němž bydlí Bůh!

Nikdy už nesejdu dolů!

VIOLENA – Musíš sestoupit. Kdož ví, zda tě jednoho dne nebudu potřebovat?

PETR Z CRAONU – Sbohem, Violeno, má duše, už tě nespátřím!

VIOLENA – Kdož ví, zda mě nespátříš?

PETR Z CRAONU – Sbohem, Violeno!

Co jsem už vytvořil věcí! A kolik jich mám ještě stvořit s Bohem a vyvést ze stínu, podobného tomu, jenž vládne v lidské duši, aby uprostřed sídlila hostie.

Odnášim si tvůj prsten. A kdož ví, jestli s ním si neodnáším duši Violeny?

Duši Violeny, své přítelkyně, v níž našlo mé srdce zalíbení, duši Violeny, svého dítěte, abych z ní vytvořil kostel.

Mara Vercorsová vstoupila a pozoruje je z výše schodiště, aniž oni ji vidí.

VIOLENA – Sbohem, Petře!

PETR Z CRAONU – Sbohem! Violeno!

VIOLENA – Ubohý Petře!

Zde přijde políbek, který musí být dán velmi slavnostně. Violena uchopí Petrovu blavu odspoda do svých dlaní a vdechne mu duši. Mara učiní posunek překvapení a odejde.

První dějství

PRVNÍ VÝSTUP

Velký stůl uprostřed místnosti, na němž matka právě žehlí kus plátna. Anne Vercors sedí zády ke stolu s účetní knihou na kolenou.

ANNE VERCORS – Poslyš, matko, jestli si myslíš, že je snadné se vyznat v těch tvých křížcích a kroužcích!

MATKA – Ještě se mi směj, ty posměváčku, když jsi sám tak silný ve vedení účtů! To je jako hrnec . . . jak se říká . . . Jak se to vlastně říká?

ANNE VERCORS – Hrnec kotlu káže, oba černí jako saze.

MATKA – Správně . . . Hrnec . . .

Kropí plátno konečky prstů vodou, kterou nabírá v misce na stole.

Hrnec kotlu káže, oba černí jako saze.

ANNE VERCORS – A co ty máš, matko, pod hrncem?

MATKA – To bys rád věděl, všetečko? . . . To je mé tajemství.

ANNE VERCORS – Já možná že mám taky tajemství.

Vstal a poblížil na ni.

MATKA (*klidně se na něho podívá*) – Proč se tak na mne díváš?

ANNE VERCORS – Ó, ženo, od chvíle, kdy jsme se zasnoubili

prstýnkem, který má tvar slova Ano, měsíc uplynul, měsíc, jehož každý den je rokem.

A dlouho bylas pro mne neúrodná jako strom, který přináší jen stín.

Až jednoho dne, právě jako dneska
uprostřed cesty života jsme na sebe pohlédli,
Alžběto! A já spatřil první vrásky na tvém čele a kolem
očí.

A jako v den našeho sňatku
jsme se objali a pojali, ne už jen v rozkoši,
ale v něze a soucítění a v zbožnosti vzájemné důvěry.
A vstoupilo mezi nás dítě a počestnost
sladkého narcisku, naší Violeny.
A potom se nám narodila druhá,
černovláska Mara. Zas dcera, zas to nebyl hoch.

Pauza.

Tak a teď pověz, co chceš říci, neboť já vím co znamená,
když začneš mluvit, aniž na mne hledíš
a povídáš mnoho o ničem. Co zas máš na srdci?

MATKA – Víš dobře, že se ti nedá nic říci.

Vždyť nemáš chvíli stání. Člověk tě musí chytit, aby ti
přišil knoflík.

Vždyť ty mě neposloucháš. Vždyť pořád jako pes číháš
a čenicháš, číháš a čenicháš, kdož ví co, co se přihodí.

Muži ničemu nerozumějí!

ANNE VERCORS – A naše děvčata jsou dnes už velká!
MATKA – Tak velká ještě ne!

ANNE VERCORS – A za koho je provdáme?

MATKA – Máme dost času na rozmyšlenou.

ANNE VERCORS – Vy ženské falešnice! Řekni, že když
tě něco napadne,

viď, že nám nejdřív řekneš pravý opak.

Ó ty chytračko, já tě znám.

MATKA – Tak už nic neřeknu.

ANNE VERCORS – Jakub Hury.

MATKA – Co ten?

ANNE VERCORS – No přece, dám mu Violenu,

a tak mi nahradí syna, kterého nemám.

Je to přímý a smělý muž.

Znám ho už jako maličkého chlapce, když nám ho matka
svěřila. Sám jsem ho všemu naučil
o zrně, zvířatech, lidech a zbraních, nářadí, sousedech

i představených, o zvycích,

– o Bohu –

poznávat počasí, i co chce naše stará půda,

a kterak uvažovat, než se promluví.

Viděl jsem ho, jak se měnil v muže, když mě sledoval
svým pohledem,

a nebyl z těch, kdož odmlouvají, ale z těch, kteří uvažují,
jak která půda přijme které zrno.

Jak co je plané, nezapustí kořeny a zajde.

A tak o pravdě nelze říci, že by v ní věřil, ale roste
v něm, neboť našla potravu.

MATKA – Měli bychom vyzvědět, jestli k sobě mají ná-
klonnost.

ANNE VERCORS – Violena

učiní, co jí řeknu.

A pokud jde o něho, vím, že ji má rád a ty to také
dobře víš.

Ale pošetilec, netroufne si mi o ni říci. Ale dám mu ji,
když bude chtít. A tak to bude, jak jsem řek, a jak jsem
řek, tak to i bude.

MATKA – Tak, tak, nu dobrá, dobrá, snad je to takhle
v pořádku. Snad to tak bude v pořádku.

ANNE VERCORS – To je vše? Nic jiného mi nechceš
říci?

MATKA – A co?

ANNE VERCORS – Nu dobrá, tak jdu pro něho.

MATKA – Jak to, pro něho? Jak to, teď hned? Muži!

ANNE VERCORS – Všechno to vyřídím hned, bez
meškání. A potom si s tebou chci promluvit.

MATKA – Se mnou? Co mi chceš říci? – Muži, poslyš mě
přece... Mám strach...

ANNE VERCORS – Z čeho?

MATKA – Mara

spala v mé světnici letos v zimě, když jsi byl nemocen,
a večer v posteli jsme si povídaly.

Ovšem, že je to hodný chlapec a mám ho ráda téměř
jako svoje dítě. Nemá majetek, to je pravda, ale je dobrý
orač a pochází z dobré rodiny.

Mohli bychom jim dát polnosti na Půlkorečnicku a dolní
role, které jsou pro nás příliš daleko.

Chtěla jsem si s tebou o něm také pohovořit.

ANNE VERCORS – Nuže?

MATKA – Nuže nic.

Violena je ovšem starší.

ANNE VERCORS – Nu a co dál?

MATKA – Dál? Copak víš jistě, že ji miluje?

Náš přítel, mistr Petr,

pročpak se tentokrát držel tak stranou a nikomu se neukázal?

Viděls ho loni, když k nám přišel, s jakým výrazem na ni hleděl, když nás obsluhovala?

Ovšem, že nemá žádnou půdu, ale vydělá mnoho peněz.

A ona, jak ho poslouchala, když začal mluvit, jak valila oči jako u vyjevení,

až zapomněla nalévat a já se musela rozzlubit!

A Mara, ty ji znáš! Víš přece, jak je neústupná!

Jestli si vezme do hlavy,

že musí dostat Jakuba – ó já, je je je! Je tvrdá jako železo.

Já nevím! Snad by bylo lepší...

ANNE VERCORS – Co je tohle za hlouposti?

MATKA – Nu dobrá, dobrá! Snad smím něco říci. Jen se hned nezlob.

ANNE VERCORS – Chci to. A bude to tak, jak chci.

Jakub si vezme Violenu.

MATKA – Dobrá, příteli, v pořádku, tak si ji vezme.

ANNE VERCORS – A teď, maminko, ještě něco bych ti rád řekl. Odejdu.

MATKA – Odejdu? Odejdu?

Co to říkáš, starouši, že mi odejdeš?

ANNE VERCORS – Proto si musí bez odkladů Jakub vzít teď hned Violenu, aby tu byl muž na mém místě.

MATKA – Bože, ty odejdeš? A vážně? A kampak vlastně musíš jít?

ANNE VERCORS (*ukazuje neurčitě k jihu*) – Tam do lů.

MATKA – Do Château?

ANNE VERCORS – Dále než do Château.

MATKA (*ztlumí hlas*) – Do Bourges, chceš jít k druhému králi?

ANNE VERCORS – Ke králi králů do Jeruzaléma.

MATKA – Svatá Panno, mé Jezulátko!

Sedá si.

Francie ti není dost dobrá?

ANNE VERCORS – Ve Francii je příliš utrpení.

MATKA – Ale nám tu nic neschází a na Remeš nevztáhne nikdo ruku.

ANNE VERCORS – To je právě to.

MATKA – Co je na tom?

ANNE VERCORS – To je to, jsme tu příliš šťastní, a druzí ani zdaleka ne.

MATKA – Muži, to není naše vina.

ANNE VERCORS – Nu, ale jejich také ne.

MATKA – Nevím. Vím jenom, že jsi zde a že mám dvě děti.

ANNE VERCORS – Ale vidíš aspoň, kterak je všechno vzrušeno a rozvráceno a kterak každý hledá svoje místo.

A dýmy, jež vidíme občas v dálce, to nehoří jen vymláčená sláma.

A tlupy chudáků, jež se k nám trousí ze všech stran.

Není už krále nad Francií, tak jak to předpověděl Prorok.*

MATKA – To, co jsi nám onehdy četl?

ANNE VERCORS – Místo krále máme dvě děti.

Jednoho, Angličana, na jeho ostrově

a druhého, tak malého, že ho ani vidět není v rákosinách u Loiry.

Místo papeže máme tři a místo Říma nevím už jaký koncil ve Švýcarech.

Všechno se hýbe a všude vládne boj,

protože váha svrchu na nic nedoléhá.

MATKA – A ty taky bys chtěl teď odejít?

ANNE VERCORS – Nemohu to tady už vydržet.

MATKA – Muži, ublížila jsem ti snad?

* Nebo aj, Pán, Hospodin zástupů, odejme od Jeruzaléma a Judy hůl a podporu, všelijakou hůl a chleba a všelikou podporu vody, silného i muže válečného, soudce i proroka, mudrce i starce, knížete, jenž překročil let padesát věku svého a každou osobu počestnou, i moudrého architekta i znalce jazyka tajemného. A dám jim děti za knížata a změkčíli budou pány jejich. (Izaiáš, III)

ANNE VERCORS – Ne, Alžběto.

MATKA – A přece mě na stáří opouštíš.

ANNE VERCORS – Ty sama mi dej propuštění.

MATKA – Ty už mě nemáš rád a nejsi se mnou šťasten.

ANNE VERCORS – Mám toho štěstí už dost.

MATKA – Nepohrdej darem, který ti uštědřil Bůh ve své dobrotě.

ANNE VERCORS – Pochválen Pán Bůh, jenž mě zahrnul svými dary!

Už třicet let držím posvěcené léno po svém otci a Bůh sesílá deště do mých brázd.

A deset let už není hodina mé práce,

aby ji nezaplatil čtyřikrát a ještě jednou,

jako by mi nechtěl zůstat nic dlužen, jako by nechtěl nechat žádný účet nevyrovnaný.

Vše hyne, a já jsem ušetřen.

Takže před Něho předstoupím prázdný a bez nároku mezi těmi, kdož dostali svou odměnu.

MATKA – Vděčného srdce je až dosti.

ANNE VERCORS – Já ale nejsem nasycen jeho darů, a když jsem dostal tyto, proč bych ponechával jiným větší?

MATKA – Nerozumím ti.

ANNE VERCORS – Co pojme více, prázdný, nebo plný džbán?

Co potřebuje více vody, cisterna, nebo pramen?

MATKA – Naše už téměř vyschla v tomhle horkém létě.

ANNE VERCORS – V tom byla právě nemoc světa, že každý chtěl užívat svých statků, jako by byly stvořeny jen pro něho.

MATKA – Tvá povinnost je ale u nás.

ANNE VERCORS – Není, když mě jí zprostitíš.

MATKA – Já tě jí nezprostitím.

ANNE VERCORS – Vidiš, že podíl, jenž připadá na mne, je vykonán,

obě děti jsou vychovány a je tu Jakub, jenž zaujme moje místo.

MATKA – Kdopak tě od nás volá pryč?

ANNE VERCORS (*s úsměvem*) – Anděl, jenž troubí na polnici.

MATKA – Na jakou polnici?

ANNE VERCORS – Na polnici beze zvuku, kterou však každý slyší.

MATKA – Jeruzalém je tak daleko!

ANNE VERCORS – A ráj je ještě dále.

MATKA – Bůh na oltáři je s námi i zde.

ANNE VERCORS – Ale není tu velká díra v zemi!

MATKA – Jaká díra?

ANNE VERCORS – Co vyryl Kříž, když ho vrazili do země.

Ta k sobě všechno přitahuje.

Tam je bod, který nelze zrušit, uzel, jež nelze rozvázat.

MATKA – Co zmůže jeden pouhý poutník?

ANNE VERCORS – Já nejsem sám!

Všechny jsou se mnou na pochodu, ty duše, jež mě tlačí vpřed, a jiné, jež mě táhnou za sebou, a jiné, jež mě drží za ruku.

MATKA – Kdož ví, zda tě tu nebudeme potřebovat?

ANNE VERCORS – Kdožpak ví, zda mě nebude zapotřebí jinde?

Všechno je v pohybu, kdož ví, zda nenaruším Boží řád, když zůstávám na tomhle místě,

kde mě už není zapotřebí?

MATKA – Vim, že jsi neoblomný.

ANNE VERCORS (*něžně, mění hlas*) – Jsi pro mne stále mladá a krásná a láska, kterou cítím ke své něžné černovlásce Alžbětě, je velká.

MATKA – Mám šedé vlasy!

ANNE VERCORS – Svol, Alžběto, řekni ano...

MATKA – Neopustil jsi mne, Anne, za posledních třicet let. Co si počnu bez svého pána a druha?

ANNE VERCORS – ... Ano, které nás odloučí v tuto chvíli, jen pošeptmu,

tak plně jako to, které nás spolu kdysi spojilo.

Ticho.

MATKA (*zcela tiše*) – Ano.

ANNE VERCORS – Trpělivost, Zabillet! Brzy se vrátím.

Nemůžeš ve mne chovat důvěru na krátký čas, aniž jsem u tebe?

Záhy nastane jiné rozloučení.
Hleď, dej mi do mošny jídlo na dva dny. Musím už vyrazit.

MATKA – Jakže, ještě dnes?

ANNE VERCORS – Ještě dnes, sbohem, Alžběto!

Klade jí ruku na hlavu. Matka ho uchopí za ruku a políbí mu ji.

ANNE VERCORS – Nu dobrá, řeknu lidem, aby přišli. Muži, ženy i děti. Udeřím do zvonu. Chci, aby se tu sešli všichni, protože jim chci něco říci.

Odejde.

DRUHÝ VÝSTUP

Za tohoto výstupu je slyšet vyzvánění zvonu, který svolává lidi na statek.

Vstoupí Mara.

MARA (*k matce*) – Jdi a řekni jí, aby si ho nebrala.

MATKA – Maro! Jak to? Tys byla tady?

MARA – Jdi, říkám ti, a řekni jí, aby si ho nebrala!

MATKA – Kdo? Koho? Jakpak víš, jestli si ho vezme?

MARA – Byla jsem tu. Všechno jsem slyšela.

MATKA – Počkej, dceruško, tvůj otec to chce.

Viděla jsi, že jsem dělala, co bylo v mých silách, ale co si umíní, nezměníš.

MARA – Jdi a řekni jí, aby si ho nebrala, nebo já se zabiju!

MATKA – Maro!

MARA – Oběsím se v dřevníku, tam, kde jsme našli uškracenou kočku.

MATKA – Maro, ty zlá!

MARA – Zas mi ho bere!

A bere mi ho v téhle chvíli!

Já měla odevždy být jeho ženou, a ne ona.

Ona ví velmi dobře, že to mám být já.

MATKA – Je starší.

MARA – Co na tom?

MATKA – Ale otec to chce.

MARA – To je mi jedno.

MATKA – Jakub ji miluje!

MARA – To není pravda! Já vím dobře, že mě nemáte rádi!

Vždycky vám byla milejší! Ó, když mluvíte o své Violence, je to jak med,

je to jak třeseň, kterou vysajem, než vyplivneme pecku!

Ale Mara, straka! Je tvrdá jako železo, je trpká jako trnka!

A k tomu, jaká krasavice, ta vaše Violena!

A teď dostane také Combernon!

Co vlastně umí, líná opice? Která z nás dvou uveze trkač?

Je pyšná jak jedenáct tisíc svatých Panen!

Ale já jsem Mara Vercorsová, nenechám se ukřivdit a nabulíkovat.

Mara, jež mluví pravdu, a pro pravdu se lidé nejvíce hněvají!

Ať se hněvají! Já na ně kašlu. Žádné z těch zdejších dobrodětjek neletí práce od ruky jak mně.

Všechno klope jak ve mlýně.

– A přece dostane všechno ona, a já nic.

MATKA – Dostaneš svůj díl.

MARA – Ovšem! Píščiny nahoře, jíl, kde je potřeba pěti volů na orbu, podřadnou půdu u močálů.

MATKA – Přesto i tam je dobrá sklizeň.

MARA – Určitě.

Ale pýřavky, přesličky, konětrudu a divizen.

Budu mít z čeho vařit lektvary.

MATKA – Ty ošklivá, víš dobře, že to není pravda!

Víš dobře, že ti v ničem nekrivdíme.

Ale tys byla vždycky ošklivá! Už když jsi byla malá, neplakala jsi, když jsi dostávala bití.

Je to tak, černá ovce, zlostníku!

Není snad starší? Co jí vyčítáš, ty žárlivá, vždyť dělá vždycky, co chceš.

Zkrátka se provdá první a ty se provdáš také, ale po ní.

A ostatně je příliš pozdě, protože otec odejde, ó, jak jsem smutná!

Byl si promluvit s Violou a teď jde hledat Jakuba.

MARA – Je to pravda? Tak běž, běž už, ale honem!

MATKA – A kam?

MARA – Matko, poslyš! Víš dobře, že jsem to já! Řekni jí, aby si ho nebrala, maminko!

MATKA – Takového něco neudělám.

MARA – Opakuj jí, co jsem řekla. Řekni jí, že se zabiju. Rozumělas mi?

Hledi na ni upřeně.

MATKA – Chá!

MARA – Myslíš si, že to nedokážu?

MATKA – Nemyslím, Bože!

MARA – Tak jdi!

MATKA – Ó, ty hlavo!

MARA – Ty za nic nemůžeš.

Jen jí opakuj, co jsem řekla.

MATKA – A on, cožpak víš, že tě bude chtít?

MARA – Určitě nebude.

MATKA – Nu tak...

MARA – Tak co?

MATKA – Nemysli si, že jí poradím, aby udělala, co chceš! Naopak!

Budu jen opakovat, co jsi řekla. Víím jistě, že tak hloupá nebude, aby ti ustoupila, jestli jí uvěří.

Odejde.

TŘETÍ VÝSTUP

Vstoupí Anne Vercors a Jakub Hurý. Ten před sebou strká muže nepříjemného zevnějšku s rukama svázanýma za zády. Za ním jdou dva služebníci, z nichž jeden nese otýpku čerstvého dřeva a druhý za sebou vede psa na provaze.

ANNE VERCORS (*se zastaví*) – Hej! Tak jak to bylo?

JAKUB – Jak vám to říkám! Tentokrát jsem ho chytil při činu, s kosířem v ruce!

Přiblížil jsem se tiše zezadu a naráz hup! Skočil jsem na něj celým tělem a zčerstva, jako když skočíš po zajících na pelechu za času žní.

A dvacet mladých topolů v otýpce vedle něho, těch, na kterých vám tolik záleží!

ANNE VERCORS – Proč za mnou nepřišel? Byl bych mu dal dřevo, které potřebuje.

JAKUB – Dřevo, které potřebuje, je bičíště mého biče!

To není třeba, ne, je to zlomyslnost, je posedlý pácháním zla!

To jsou ti darebáci ze Chevoche, kteří jsou ochotni vždy spáchat cokoli

jen pro slávu, jen světu na vzdory!

Ale tomuhle chlapovi užiznu uši touhle svou kudlou!

ANNE VERCORS – Ne!

JAKUB – Nechte mě, ať ho přivážu za zápěstí na mříže před Velikou bránou,

a tváří proti hřebům v bráně

a psa Farauda mu dám za hlídače.

ANNE VERCORS – To ne!

JAKUB – Tak co s ním mám udělat?

ANNE VERCORS – Pošli ho domů.

JAKUB – I s tou otepí dřeva?

ANNE VERCORS – A s druhou, kterou mu k ní přidáš.

Skoč pro ni.

JAKUB – Pane otče, to není dobře.

ANNE VERCORS (*mrká na něho*) – A můžeš ho přivázat mezi ně, aby snad některou z nich neztratil.

To mu usnadní přejít brod u Saponay.

JAKUB (*vypukne v smích*) – Ach, hospodáři, jenom vy máte takové nápady!

Přiváží otýpky na záda a na bruď dobráka. Směšný průvod. Jeden ze služebníků kráčí první a dělá jako by hrál na trumpetu. Ostatní za ním. Pes skáče a štěká. Odejdou.

ANNE VERCORS – Tak, vykonal jsem spravedlnost.

JAKUB – A dobře vykonal, hospodáři!

ANNE VERCORS – A teď už ji, Jakube, budeš konat místo mne.

JAKUB – Co to říkáte?

ANNE VERCORS – Že ty, Jakube, ji budeš konat místo mne. Vybral jsem si tě. Tebe postavím v Combernonu na své místo.

JAKUB – Co říká, slyšíte to, hospodyně? O čem to mluví? O čempak to mluví?

MATKA (*křičí ze všech sil*) – Odchází do Palestiny, do Jeruzaléma.

JAKUB – Do Jeruzaléma?

ANNE VERCORS – Tak jest. A odcházím teď hned.

JAKUB – Odcházím? Jeruzalém? Co to znamená?

ANNE VERCORS – Slyšel jsi velmi dobře.

JAKUB – To nás opustíte jenom tak ve chvíli, kdy je nejvíc práce?

ANNE VERCORS – Dvou pánů v Combernonu netřeba.

JAKUB – Otče, já jsem jenom váš syn.

ANNE VERCORS – Teď budeš také otcem na mém místě.

JAKUB – Nerozumím vám.

ANNE VERCORS – Odcházím. Ujmi se Combernonu místo mne, jako já jsem ho převzal od otce.

A Radulf Frank, první z našeho rodu od svatého Remigia v Remeši.

A ten zase od Jenovefy Pařížské měl tuto zemi tehdy pohanskou, hroznou pustinu plnou planých stromů, jedovatého trní.

A tak je tato země svobodná převzata od svatého Remigia v nebesích a odevdáváme tam nahoru desátek na semeno, aby mělo kde na chvíli spočinout hejno sténajících hoblů.

Zvířata tady nikdy nestůňou; vemena ani studny nikdy nevyschnou, zrno je tvrdé jako zlato, sláma se ježí jako ze železa.

A proti plenítelům máme zbraně a hradby Combernonu a krále za souseda.

Sklid tuto žeň, kterou jsem zasil, jako já kdysi hroudu obracel do brázdy, již můj otec vyznačil.

Ó, dobré dílo rolníka, při němž je slunce jak náš lesklý

vůl a déšť je naším peněžníkem a Bůh každý den naším druhem při práci, jenž ze všech nejlíp vede si!

Druzi očekávají dary od lidí, však my dostáváme přímo od nebes,

a stonásobně, klásek za zrno a strom za jádérko.

Neboť taková je boží spravedlnost k nám a tak štědře nás odměňuje On.

Uchop se klečí pluhu místo mne, odlehči zemi od chleba, po kterém zatoužil sám Bůh.

Dej najíst všemu tvorstvu, lidem i zvířatům, duchům i tělům i nesmrtelným duším.

Vy ostatní, ženy a čeledi, pohleďte! Toto je syn, jež jsem si vyvolil, Jakub Hury.

Odcházím, on zůstane na mém místě. Poslouchejte ho.

JAKUB – Staniž se podle vaší vůle.

ANNE VERCORS – Violeno!

Mé dítě prvorozené místo syna, jehož se mi nedostalo!

Dědičko mého jména, v níž budu vydán jinému!

Violeno, až dostaneš manžela, nepohrdni láskou svého otce!

Neboť nemůžeš otcí navrátit to, co ti dal, i kdybys chtěla.

Všechno je rovné mezi manželi. Co neznají, to přijmou jeden od druhého v dobré víře.

To je vzájemný závazek, toť ona služebnost, již ňadro ženy nalévá se mlékem!

Otec však vidí svoje děti mimo sebe a zná, co spočívalo v něm. Poznej, má dcero, svého otce!

Láska otce

nežádá odplaty a dítě nemá zapotřebí zasloužit si jí, dobývat si jí.

Jako s ním byla dříve, než začalo, tak s ním zůstane, jeho jmění a dědictví, jeho útočiště a čest, jeho právo a ospravedlnění!

Má duše se neoddělí od té duše, již jsem mu propůjčil.

– A teď je čas, je čas, kdy se musíme rozloučit.

VIOLENA – Otče! Neříkejte tak hroznou věc!

ANNE VERCORS – Jakube, jsi muž, kterého mám rád.

Vem si jí. Dávám ti svou dceru Violenu! Vezmi jí moje jméno.

Miluj jí, neboť je ryzí jak zlato.

A po všechny dny svého života, jako chléb, jímž se člověk nepřejí.

Je prostá a je poslušná, je citlivá a uzavřená.
Nikdy jí neubližuj a nakládej s ní dobře.

Všechno je tady tvé, krom části, jež připadne Maře, tak jak jsem ustanovil.

JAKUB – Jakže, otče, vaše dcera, váš statek . . .

ANNE VERCORS – Dávám ti všechno najednou, jak mi to patří.

JAKUB – Ale kdo ví, jestli mne ještě chce?

ANNE VERCORS – Kdo to ví?

Violena bledí na Jakuba a přikývne, aniž cokoli promluví.

JAKUB – Chtěla bys mě, Violeno?

VIOLENA – Otec to chce.

JAKUB – Chceš stejně jako on?

VIOLENA – Ano, chci také.

JAKUB – Violeno!

Kterak se s tebou srovnám?

VIOLENA – Na to myslí, dokud je ještě čas!

JAKUB – Beru tě tedy od Boha a už tě nikdy nepustím!

Vezme ji za obě ruce.

Držím tě tedy doopravdy, tvou ruku a paži a s ní i vše, co s paží přichází!

Rodiče, vaše dcera už vám nepatří! Je jenom má!

ANNE VERCORS – Nu vida, a jsou sezdáni, hotová věc! Co tomu říkáš, matko!

MATKA – Jsem velmi spokojena!

Rozpláče se.

ANNE VERCORS – Pláče, nu žena!

Tak je to! Už nám berou děti a zůstaneme sami.

Stará žena, jež se živí trochou mléka a malým kouskem koláče.

A staroch, v uších plno bílých chloupků, jak srdce artyčoku.

Připravte jí svatební šat!

Děti, na vaší svatbě nebudu.

VIOLENA – Jakže, otče!

MATKA – Muži!

ANNE VERCORS – Odejdu. Hned.

VIOLENA – Ó, otče, jak to, dřív než budem oddáni?

ANNE VERCORS – Musí to být a matka ti vše vyloží.

Vstoupí Mara.

MATKA – A jak dlouho tam zůstaneš?

ANNE VERCORS – Nevím. Snad jenom krátce. Brzy budu zas zpátky.

Ticho.

HLAS DÍTĚTE V DÁLCE –

Kmotřička žluval!

Třešinky slupne a pecky plivá!

ANNE VERCORS – Žluva píská v koruně zlatorůžového stromu!

Co říká? Že byl noční déšť pro zemi jako zlato po dlouhých parných dnech. Co říká?

Říká, bude dobré orat.

Co ještě říká? Že je krásně, že je Bůh mocný a že máme ještě dvě hodiny do poledne.

Co ještě říká ten milý pták?

Že je čas, aby starý muž odešel

jinam a nechal svět jít po své práci.

Jakube, dávám ti svůj statek. Chraň tyto ženy.

JAKUB – Jak to, vy odcházíte?

ANNE VERCORS – Myslím, že nic neslyšel.

JAKUB – Jenom tak a hned?

ANNE VERCORS – Je čas.

MATKA – Přec nechceš odejít, dokud jsi nepojedl!

Služky zatím prostřely velký stůl k společnému obědu celého statku.

ANNE VERCORS (*k jedné služce*) – Hej, podej mi mou torbu a můj klobouk!

Přines střevice, přines plášť.

Nemám už čas obědvat s vámi.

MATKA – Muži! Jak dlouho chceš zůstat v cizině? Rok? Nebo dva? Či ještě více?

ANNE VERCORS – Rok či dva. Ano, tak.
Dnes poprvé tě opouštím, můj dome!
Combernone, ty hrdé sídlo!
Stráž dobře všechno! Jakub mě tu zastane.
Tady je krb, v němž vždycky plane oheň, velký stůl, kde
dávám jíst své čeledi.
Sedněte všichni! Dnes naposledy vám rozdělím chléb.

*Zaujme místo na konci dlouhého stolu a má Matku po pravici. Všichni čeledini a děvečky stojí, každý na svém místě.
Chopí se chleba, udělá na něm kříž nožem, rozkrojí ho a dá ho rozdělit Violeně a Maře. Sám si ponechá poslední kousek.
Pak se otočí slavnostně k Matce a rozprávne náruč.*

Sbohem, Alžběto!

MATKA (*pláče v jeho náruči*) – Už mě nevidíš.

ANNE VERCORS (*tišeji*) – Sbohem, Alžběto.

*Otočí se k Maře a hledí na ni vážně a dlouze.
Pak jí podá ruku.*

Sbohem, Maro! Buď hodná.

MARA (*libá mu ruku*) – Sbohem, otče!

Ticho. Anne Vercors stojí, hledí před sebe, jako by neviděl Violenu, která se drží, celá zmatená, po jeho boku. Nakonec se k ní trochu pootočí, a ona ho obejmě rukama kolem krku, tvář přitisknutou k jeho hrudi, a rozvzlyká se.

ANNE VERCORS (*k čeledi, jako by si tobo neovímal*) –
Vy všichni, sbohem!

Byl jsem k vám vždycky spravedlivý. Říká-li někdo pravý opak, tedy lže.

Já nejsem jako jiní páni. Ale pochválím, když je třeba, a když je třeba, pokárám.

Teď, až odejdu, veďte si, jako bych tady byl.

Neboť se vrátím, vrátím se ve chvíli, kdy mě nebudete čekat.

Podá jim všem ruku.

Ať mi přivedou koně!

Ticho.

Skloní se k Violeně, která ho stále objímá.

Copak je, moje děťátko?

Vyměnila jsi otce za manžela.

VIOLENA – Žel, otče, běda!

Jemně jí rozevře ruce.

MATKA – Řekni mi, kdy se vrátíš?

ANNE VERCORS – To říci nemohu.

Bude to možná ráno, možná v poledne při obědě.

A možná, že vás vzbudím v noci a uslyšíte můj krok na cestě.

Sbohem!

Odejde.

Všichni přítomní zůstanou jako zkamenělí. Jakub Hury uchopí Violenu za ruku. Zdálo se, že slyšet kukačku, jež volá:

Půl dne!

Půl dne!

Jen dál!

Jen dál!

Druhé dějství

Stejná síň.

HLAS ŽENY NA NEBI (*ze špice nejvyšší věže Matky Boží na Hoře*) –

Salve, Regina, mater misericordiae,
Vita, dulcedo et spes nostra, salve,
ad te clamamus, exules filii Hevae,
Ad te suspiramus, gementes et flentes in hac lacrimarum valle.

Eia ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte

Et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.

O clemens!

O pia!

O dulcis Virgo Maria!

Dlouhá pauza, za níž scéna zůstane prázdná.

PRVNÍ VÝSTUP

Vstoupí Matka a Mara.

MARA – Co řekla?

MATKA – Přivedla jsem na to řeč cestou. Vidiš, že od několika dní ztratila svoji veselost.

MARA – Nikdy toho moc nenamluvila.

MATKA – Ale už se nesměje. A to mě bolí.

Možná, že proto, že tady není Jakoubek, ale dneska se vrátí.

– A také že otec odešel.

MARA – To je všechno, co jsi jí řekla?

MATKA – To jsem jí řekla a vše ostatní a nic jsem nezměnila, tak, jak jsi mi to předříkala.

Jakub a ty, že ho miluješ a všechno.

A že tentokrát nemá být hloupá a nemá si to nechat líbit, a to jsem přidala a opakovala znovu a potřetí, a zrušit sňatek, který je už jako hotová věc, proti vůli otce.

Co by si lidé pomysleli?

MARA – A co odpověděla?

MATKA – Dala se do smíchu a já, já jsem se rozplakala.

MARA – Já jí dám smát se!

MATKA – Nebyl to smích, který mám u své dcerky ráda, a však jsem se taky rozplakala.

Řekla jsem jí: „Ne, ne, Violeno, mé dítě!“

Ale ona mi beze slova jen rukou naznačila, že chce zůstat sama.

Ach, je to s dětmi kříž!

MARA – Tíše!

MATKA – Co je?

Lituju, že jsem to udělala.

MARA – V pořádku! – Vidiš ji tamhle vzadu v sadě? Zašla za stromy. Teď už ji není vidět.

Ticho. Za scénou je slyšet hlas trubky.

MATKA – To se vrací Jakoubek. Poznávám zvuk jeho rohu.

MARA – Zmizme.

Odejdou.

DRUHÝ VÝSTUP

Vstoupí Jakub Hury.

JAKUB (*rozblíží se kolem dokola*) – Nevidím ji. A přece mi dnes ráno sama vzkázala, že mě chce vidět tady.

Vstoupí Mara. Pokročí k Jakobovi a šest kroků před ním se mu obřadně ukloní.

JAKUB – Dobrý den, Maro!
MARA – Vaše služebnice, velmožný pane!
JAKUB – Co je to za pitvoření?
MARA – Což vám nejsem povinna vzdát poctu? Nejste zde pánem poddaným jen Bohu, jako sám francouzský král a jako císař Karel Veliký?
JAKUB – Vysmívej se, ale stejně je to tak! Ano, Maro, je to krásné! Drahá sestro, jsem příliš šťasten!
MARA – Já nejsem tvá *drabá sestra*! Jsem vaše služebnice, když už je to tak.
Muži z Braine! Synu z nevolnické půdy! Já nejsem tvoje sestra, ty nejsi z naší krve!
JAKUB – Jsem Violenin choť.
MARA – Ještě jím nejsi.
JAKUB – Budu jím zítra.
MARA – Kdož ví?
JAKUB – Maro, já jsem to zrale uvážil a myslím, že sis vysnila ten příběh, který jsi mi oněhdy vyprávěla.
MARA – Jaký příběh?
JAKUB – Jen nedělej udivenou.
Ten příběh o zedníkovi a o tajném polibku na úsvitě.
MARA – Je možné, že jsem špatně viděla. Ale přesto mám dobrý zrak.
JAKUB – A donesli mi potajmu, že ten člověk je malomocný!
MARA – Nemiluju tě, Jakube, ale máš právo všechno zvědět. Všechno musí být čisté a jasné na Hoře Matky Boží, která ční jako montrace nad celým královstvím.
JAKUB – To všechno si teď pěkně objasníme.
MARA – Jsi vskutku bystrý, nic ti neunikne.
JAKUB – Vidím aspoň, že mě nemiluješ.
MARA – Ach! Ach! Co jsem říkala? Co jsem říkala?
JAKUB – Každý nesmýšlí tak jako ty.
MARA – Mluvíš o Violeně? Musím se za to děvče rdít. Je ostudné se takhle dát,
duši i tělo, srdce, kůži, povrch i nitro, ba i podstatu.
JAKUB – Vím, že je celá moje.

MARA – Ovšem.
Jak krásně to říká! Jak je si jist věcmi, které mu patří! Šupáku z Šupákova! Jenom to nám patří, co jsme stvořili, vzali nebo dobyli.
JAKUB – Mně se však, Maro, líbíš, nemám proti tobě vůbec nic.
MARA – Asi jako všechno, co pochází odsud?
JAKUB – Není mou vinou, že nejsi muž a že si беру tvůj statek.
MARA – Jak je hrdý a samolibý. Pohleďte na něj, nemůže se zdržet smíchu!
Nedělej si přece násilí! Směj se!
Jakub se směje.
Znám moc dobře tvou tvář, Jakube.
JAKUB – Mrzí tě, že mi nemůžeš způsobit bolest.
MARA – Jako tuhle, když mluvil otec a jedno tvé oko se smálo a druhé dělalo, že pláče.
JAKUB – Nejsem teď pánem překrásného zboží?
MARA – A otec byl už starý, vid? Umíš snad o chlup víc než on?
JAKUB – Každému přijde jeho čas.
MARA – To je pravda, Jakube, jsi krásný velký mladý muž.
Hleďme ho, jak se červená!
JAKUB – Netýrej mě.
MARA – A přece je to škoda.
JAKUB – Čeho je škoda?
MARA – Sbohem, Violenin choť! Sbohem, pane na Svaté Hoře, cha, cha!
JAKUB – Já ti dokážu, že jím jsem.
MARA – Pak si osvoj zdejšího ducha, Šupáku z Šupákova!
Mysli si, že mu všechno patří, jako sedlák. Přesvědčíme tě o opaku!
Jako sedlák, který je sám sobě tím nejvyšším, co se tyčí uprostřed jeho úplně plochého polička!
Ale Hora Matky Boží patří Bohu a svatohorský pán je muž Boží, který nemá nic vlastního, neboť vše dostal za jiného.

To je lekce, kterou nám tu předávají z otce na dítě.
Není vznešenějšího místa než naše.

Nasaj ducha svých pánů, nevolníku, nevolníku!

Dělá, jako by odcházela.

Ach! Potkala jsem Violenu a svěřila mi pro tebe vzkaz.

JAKUB - Žes to neřekla hned?

MARA - Čeká na tebe u studny.

TŘETÍ VÝSTUP

JAKUB - Vítej, má snoubenko, za clonou kvetoucích větví!

Violena je venku, není ji vidět.

Violeno, jak jsi krásná!

VIOLENA - Jakube! Dobrý den, Jakube!

Ach, jak jsi byl dlouho pryč!

JAKUB - Musel jsem se všeho zbavit a vše prodat,
abych byl úplně svobodný,

abych byl jenom mužem Matky Boží
a tvým.

- Co to máš za kouzelné šaty?

VIOLENA - Oblékla jsem si je pro tebe. Říkala jsem
ti o nich. Nepoznáváš je?

Je to téměř šat řeholnic Matky Boží, jen bez manipula,
oděv, který nosí na kůr, jáhenská dalmatika, již mají oprávnění
nosit, něco z kněze, když ony samy jsou hostiemi, a ženy z
Comberonu mají právo jej dvakrát obléci,
prvně v den svého zasnoubení (*vejde*)
a podruhé v den své smrti.

JAKUB - Je tedy pravda, že se dnes zasnoubíme, Violeno?

VIOLENA - Jakube, je ještě čas, nejsme ještě oddáni!
Jestli jsi chtěl jenom způsobit potěšení mému otci, je
ještě čas, abys ustoupil, jde o nás oba. Řekni jenom slovo,
nebudu ti to zazlívát, Jakube.

Neboť ještě nás nesvázal slib a já ještě nevím, jestli se
ti líbím.

JAKUB - Jak jsi krásná, Violeno! A jak je krásný svět,
když v něm žiješ ty,

ten úděl, který mi byl uchystán!

VIOLENA - Ty, Jakube, jsi to nejlepší na světě.

JAKUB - Opravdu svoluješ být mou?

VIOLENA - Ano, svoluji, dobrý den, můj miláčku!

Jsem tvá!

JAKUB - Dobrý den, má ženo! Dobrý den, sladká
Violeno!

VIOLENA - Ty věci je tak sladké slyšet, Jakube!

JAKUB - Už navždy musíš zůstat u mne! Rci, že už
nikdy nepřestaneš být taková, jaká jsi, anděl, jenž mi byl
seslán!

VIOLENA - Už nikdy to, co patří mně, nepřestane být
tvé.

JAKUB - A já zas, Violeno...

VIOLENA - Nic neříkej. O nic tě nežádám. Jsi zde a to
mi stačí.

Dobrý den, Jakube!

Ach, jak je krásná tato hodina, a netoužím po žádné
jiné.

JAKUB - Zítřek bude ještě krásnější!

VIOLENA - Zítřka vysvěleču velkolepý šat.

JAKUB - Ale budeš tak blízko u mne, že už tě nebudu
vidět.

VIOLENA - Velice blízko u tebe, opravdu!

JAKUB - Ale zítřka vezmu před zraky všech tuto Královnu
do náručí.

VIOLENA - Vem ji a nenechej ji odejít.

Ach, vezmi svoji malou k sobě, aby ji nikdo nenašel a
nikdo už jí nemoh ublížit!

JAKUB - A nebudeš v té chvíli litovat Inu a zlata?

VIOLENA - Udělala jsem chybu, že jsem se zkrášlila
jen na ubohou malou chvíli?

JAKUB - Ne, moje krásná lilie, nemohu se nasýtit
pohledu na tebe v tvé slávě!

VIOLENA - Ó, Jakube, řekni ještě, že se ti líbím!

JAKUB - Ano, Violeno!

VIOLENA - Nejkrásnější ze všech žen a ostatní jsou pro tebe ničím?

JAKUB - Ano, Violeno!

VIOLENA - A že mě miluješ výlučně jako nejněžnější choť miluje ubohou bytost, která se mu dává?

JAKUB - Ano, Violeno!

VIOLENA - Jež se mu dává z celého srdce, Jakube, věř mi, a nic si neponechá.

JAKUB - A ty, Violeno, mi tedy nevěříš?

VIOLENA - Věřím, věřím ti, Jakube! Věřím v tebe! Mám v tebe důvěru, můj milovaný!

JAKUB - A proč tedy ten výraz nepokoje a hrůzy? Ukaž mi levou ruku.

Ukáže ji.

Můj prsten na ní už není.

VIOLENA - Hned to všechno vysvětlím, budeš uspokojen.

JAKUB - To jsem, Violeno. Věřím v tebe.

VIOLENA - Jsem víc než prsten, jsem velký poklad.

JAKUB - Vidím, že o mně ještě pochybuješ.

VIOLENA - Jakube! Když tě miluji, nečiním přece nic zlého. Je to vůle boží a mého otce.

Ty si mne bereš na starost. A kdož ví, zda mě budeš umět bránit a ochraňovat?

Ale stačí, abych se ti úplně odevzdala.

A ostatní je už tvou věcí, a ne mou.

JAKUB - A tak se mi dáváš, moje slunečnice?

VIOLENA - Ano, Jakube.

JAKUB - Kdo by tě tedy mohl vzít z mého objetí?

VIOLENA - Ach, kterak je svět velký a kterak jsme v něm sami!

JAKUB - Ubohé dítě! Víím, že ti otec odešel. A já též už nemám u sebe nikoho, kdo by mi řekl, co je třeba učinit a co je dobré a co zlé.

Budeš mi muset pomáhat, Violeno, jako že tě miluji.

VIOLENA - Otec mě opustil.

JAKUB - Ale já, Violeno, já ti zůstávám.

VIOLENA - Ani matka mě nemiluje, ani sestra, ačkoliv jsem jim v ničem neublížila.

A zbývá mi jen tenhle velký hrozný muž, kterého neznám.

Jakub činí pohyb jako by ji chtěl obejmout, ona ho živě odstrčí.

Nedotýkej se mne, Jakube!

JAKUB - Jsem snad malomocný?

VIOLENA - Jakube, chci si s tebou promluvit! Ach, kterak je to obtížné!

Neopouštěj mě, mám už jen tebe!

JAKUB - Kdo ti chce ublížit?

VIOLENA - Uvědom si, co činiš, když si mě bereš za ženu!

Nech mě, abych se ti pokorně vyzpovídala, pane Jakube, jenž dostaneš mou duši a mé tělo co obroč z rukou Boha a našeho otce, kteří je stvořili.

Uvědom si věno, jež ti přináším a které není jako věno jiných žen,

ale svatá hora dnem i nocí na modlitbách před Bohem, jak oltář stále dýmající

a lampa stále rozžatá, již živit olejem je naše povinnost.

A svědkem našeho sňatku není žádný člověk, ale Pán, jehož léno sami opatrujeme

a jenž je všemohoucí, Bůh zástupů.

A neosvětluje nás slunce července, ale samo světlo jeho tváře.

JAKUB - Ne, Violeno, nejsem vzdělanec ani mnich ani bláhoslavenec,

nejsem vrátný ani bratr laik na Hoře Matky Boží.

Mám úkol a ten vyplním.

Úkol živit ty šveholící ptáky

a naplňovat koš, jež spouští každého jitra od nebes.

Tak stojí psáno. A je dobře.

Já jsem to pochopil a vepsal si to do hlavy a více ode mně už nelze žádat.

Nelze ode mne žádat, abych pochopil to, co je nad mé chápání a proč se ony svaté ženy zavřely do zdí tam ve výši v tom holubníku.

Nebeským nebe, zemi pozemšťanům.

Vždyť obilí nevzroste samo od sebe a je třeba dobrého oráče na naše role.

A tím, to mohu říci bez vychloubání, já jsem. A nikdo mě ničemu nenaučí, snad ani sám tvůj otec.

Neboť byl starodávný a upínal se ke svým představám. Každému jeho místo, v tom je spravedlnost.

A když mi tě tvůj otec dal, věděl, co činí, a bylo to správné.

VIOLENA – Já tě ale, Jakube, nemiluji, protože je to správné.

A i kdyby to správné nebylo, milovala bych tě a ještě víc.

JAKUB – Nerozumím ti, Violeno.

VIOLENA – Jakube, nenuť mě o tom hovořit! Mám tě tak rád a já ti mohu jenom ublížit.

Nech mě! Nemůže být spravedlnosti mezi námi dvěma! Ale jen víra a milosrdenství. Odejdi ode mne, dokud je ještě čas.

JAKUB – Nechápu, Violeno.

VIOLENA – Můj milovaný, nenuť mě, abych ti svěřila své velké tajemství.

JAKUB – Velké tajemství, Violeno?

VIOLENA – Tak veliké, že i všechno uzavírá a ty už si mě nebudeš chtít vzít.

JAKUB – Nerozumím ti.

VIOLENA – Nejsem dost krásná v této chvíli, Jakube?

Co víc ode mne chceš?

Co žádáme od květiny,

ne-li aby byla krásná a vonná jen chvíli, ubohá květina, a potom přijde konec.

Květina trvala krátce, ale radost, již dala na chvíli, není z věcí, jež mají začátek a konec.

Nejsem dost krásná? Chybí mi snad něco? Ach, vidím tvé oči, miláčku! Je v tobě něco, co by mě v této chvíli nemilovalo a mělo o mně pochyby?

Což ti má duše nestačí? Vem ji a budu tady stále a vdechni ji až do kořínků, je celá tvá!

Stačí jen chvílka na umření, ale smrt sama nás nezničí jednoho v druhém více nežli láska, a je snad třeba žít, když jsme zemřeli?

Co ze mne chceš víc udělat? Prchni, vzdal se mi! Proč si mě chceš vzít? Proč chceš pro sebe to, co patří jen Bohu?

Ruka Boží na mně spočívá a ty mě nemůžeš bránit!

Ó Jakube, my nebudeme muž a žena na tomto světě!

JAKUB – Violeno, co znamenají ta divná slova, tak něžná, tak trpká? Jakými zákeřnými a zlověstnými stezkami mě vedeš?

Myslím, že mě chceš zkoušet a pohrávat si se mnou, jenž jsem člověk prostý a drsný.

Ach, Violeno, jak jsi takhle krásná! A přece jen mám strach a vidím tě v tom šatě, jenž mě děsí!

Neboť to není ozdoba ženy, ale obětníka u oltáře, toho, jenž pomáhá knězi nechávaje odkryt bok a volné paže!

Ach, už vidím, je to duch Matky Boží na Hoře, jenž v tobě žije, a svrchovaný květ vně té zapečetěné zahrady!

Ach, neobracej ke mně tuto tvář, jež není už z tohoto světa! To není moje drahá Violena.

Dost andělů slouží mši na nebesích!

Měj soucit se mnou, člověkem bez křídel, jenž se radoval z družky, kterou mu dal Bůh, z toho, že ji bude slyšet, jak dýchá s hlavou položenou na jeho rameni!

Sladké ptáče, nebe je krásné, ale být chycen je též krásná věc!

A nebe je krásné! Ale lidské srdce je také krásná věc a hodná Boha samého, když je naplníme, že v něm nezbude kouska prázdnoty.

Neodsuzuj mě k tomu, že bys mi odňala svou tvář.

A snad jsem muž bez světla vzdělání a krásy,

ale miluji tě, můj anděle, má královno, můj miláčku!

VIOLENA – Tak jsem tě tedy marně varovala a chceš si mě vzít za ženu a nedáš se odradit od svého úmyslu?

JAKUB – Ano, Violeno.

VIOLENA – Kdo si vzal choť, je s ní už nadále jen jedna duše v jednom těle a nic už je nerozdělí.

JAKUB – Ano, Violeno.

VIOLENA – Ty tomu chceš!

Nesluší se tedy už, abych si cokoliv nechala pro sebe a zastírala ti

dále to velké, nevýslovné tajemství.

JAKUB - Pořád tajemství, Violeno?

VIOLENA - Tak velké, Jakube, ve skutečnosti, že tvoje srdce se vším nasytí a už mě pak nebudeš o nic žádat a nikdy se už neodtrhneme jeden od druhého. Svěření tak hluboké, Jakube, že život ani peklo ani samo nebe je nikdy už nezruší a nikdy také nezruší chvíli, kdy jsem ti je vyjevila ve výhni strašlivého slunce, jež tu vládne a bránílo nám téměř žít si do tváře!

JAKUB - Mluv tedy!

VIOLENA - Ale řekni mi nejdříve ještě jednou, že mě miluješ.

JAKUB - Miluji tě!

VIOLENA - A že jsem tvoje paní a tvá jediná láska?

JAKUB - Má paní a má jediná láska.

VIOLENA - Poznej žár, jímž jsem zžírána!

Poznej tedy to tělo, které jsi tolik miloval!

Pojď ke mně blíž!

Pobyt.

Blíž! Ještě blíž! Sem, těsně vedle mne. Posad' se sem na lavičku.

Ticho.

A dej mi svůj nůž.

Dá jí nůž. Ona učiní zářez do lněné látky na svém boku na místě srdce pod levým nadrem a skloněna k němu otvírá rukama otvor a ukazuje mu své tělo, na němž se objevují první skvrny malomocenství. Ticho.

JAKUB (*odvrátí trochu tvář*) - Vrať mi nůž.

Violeno, nemýlím se? Co je to za stříbrný květ, jenž zdobí tvoje tělo jako erb?

VIOLENA - Nemýlíš se.

JAKUB - Je to nemoc? Je to nemoc, Violeno?

VIOLENA - Ano, Jakube!

JAKUB - Malomocenství!

VIOLENA - Je věru obtížné tě přesvědčit a musíš vidět, abys uvěřil.

JAKUB - A které malomocenství je ohavnější, malomocenství duše, nebo na těle?

VIOLENA - Nemohu nic říci o druhém, znám jen malomocenství těla, které je samo dosti zlé.

JAKUB - Ne, že neznáš to druhé, ty zavržená?

VIOLENA - Nejsem zavržená.

JAKUB - Bezectná, zavržená.

Zavržená v své duši i v svém těle!

VIOLENA - Tak si mě tedy už nechceš vzít, Jakube?

JAKUB - Nevysmívej se, dcero ďáblova!

VIOLENA - To je ta velká láska, kterou jsi ke mně cítil?

JAKUB - To je lilie, již jsem si vyvolil.

VIOLENA - To je muž, jenž zaujal místo mého otce.

JAKUB - To je anděl, jehož mi seslal Bůh.

VIOLENA - Ach, kdo nás od sebe kdy odtrhne? Miluji tě Jakube, a ty mě budeš chránit a vím, že se nemám čeho bát v tvém objetí!

JAKUB - Nevysmívej se tak hroznými slovy!

VIOLENA - Rci, nedodržela jsem snad slovo? Má duše ti nestačila? Máš nyní už dost mého těla?

Zapomeneš teď na svou Violenu a na srdce, které ti odhalila?

JAKUB - Vzdal se ode mne!

VIOLENA - Jdi, jsem už dost daleko, Jakube, nemáš se čeho bát.

JAKUB - Ano, ano,

dál než jsi byla od toho svého malomocného prasete, po němž ti hnije maso na kostech.

VIOLENA - To mluvíš o Petrovi z Craonu?

JAKUB - To mluvím o tom, kterého jsi políbila na ústa.

VIOLENA - A kdo ti tohle napovídal?

JAKUB - Mara tě viděla na vlastní oči.

Řekla mi všechno, jak to bylo její povinností.

A já ubožák jsem jí nevěřil!

Tak, řekni! Řekni přece! Je to pravda?
Řekni, že je to pravda!

VIOLENA – Pravda, Jakubel

Mara mluví jen pravdu.

JAKUB – A je pravda, že jsi ho políbila na tvář?

VIOLENA – Je to pravda.

JAKUB – Ó prokletá! Mají snad pekelné plameny tak dobrou chuť, žes po nich toužila už zaživa?

VIOLENA (*velmi tiše*) – Ne prokletá, však sladká, sladká Violena! Sladká, sladká Violena!

JAKUB – A nepopíráš, že tě měl a žes mu patřila?

VIOLENA – Nic nepopírám, Jakube.

JAKUB – Já tě však ještě miluji, Violeno! Ach, je to příliš kruté! Řekni něco, máš-li co říci, a já ti uvěřím! Mluv, prosím tě! Řekni mi, že to není pravda!

VIOLENA – Nemohu náhle celá zčernat v okamžiku, Jakube, ale už za několik měsíců, ještě několik měsíců, a už mě nepoznáš.

JAKUB – Řekni mi, že to všechno není pravda.

VIOLENA – Mara mluví vždy pravdu a ten květ, kterýs na mně uviděl...

JAKUB – Sbohem, Violeno!

VIOLENA – Sbohem, Jakubel!

JAKUB – Co si teď počneš, ubohá?

VIOLENA – Svléknu svůj šat. Opustím tento dům. Poslechnu zákon. Ukážu se knězi. Půjdu...

JAKUB – Kam?

VIOLENA – ... na místo vyhražené lidem jako já, do hospice pro malomocné v Geyenu.

JAKUB – A kdy?

VIOLENA – Dnes. Ještě večer.

Dlouhé ticho.

Nic jiného se nedá dělat.

JAKUB – Hlavně jen nevyvolat pohoršení.

Jdi se svléci, vem si šat na cestu a já ti řeknu, co se sluší dělat.

Odejdou.

ČTVRTÝ VÝSTUP

Sín z prvního dějství.

Celý tento výstup je možno brát tak, aby obecenstvo vidělo jen pohyby a neslyšelo slova.

MARA (*chvatně vstoupí*) – Jdou sem. Myslím, že je po svatbě.

Slyšíš mě?

Mlč

a nic neříkej.

MATKA – Cože?

Ó ty zlá, ohavná, dosáhla jsi, cos chtěla!

MARA – Nech to být. Jde jen o chvílku.

Stejně by k tomu nedošlo. Víš přece dobře, že si musí vzít mě a ne ji. Vždyť i pro ni to bude takhle lepší. Musí to být. Slyšíš?

A mlč!

MATKA – Kdo ti to řekl?

MARA – Potřebuji, aby mi někdo něco říkal? Spatřila jsem to naplno v jejich tvářích.

Však jsem je načapala za tepla. Ve chvílce mi bylo všechno jasné.

Ale chudáka Jakuba je mi líto.

MATKA – Lituji toho, co jsem řekla!

MARA – Nic jsi neřekla, nic nevíš a mlč!

A když ti něco budou povídat, ať ti už vypravují cokoliv,

mluv jako oni, dělej to, co chtějí. Nic se už nedá dělat.

MATKA – Doufám přece, že je vše v pořádku.

PÁTÝ VÝSTUP

Vstoupí Jakub Hury, pak Violena celá černě oblečená jako na cestu.

MATKA – Co je, Jakube? Co je, Violeno?

Proč sis oblékla tyhle šaty, jako bys chtěla odejít?

VIOLENA - Však také odejdu.

MATKA - Odejdeš? Ty také?

Jakube, co se mezi vámi stalo?

JAKUB - Nic se nestalo.

Ale víte, že jsem byl navštívit matku v Brainu a právě se odtamtud vracím.

MATKA - Nu a?

JAKUB - Víte, že je už stará, a řekla, že chce uvidět a požehnat

své snaše, nežli umře.

MATKA - Nemůže počkat do svatby?

JAKUB - Je nemocná, nemůže čekat.

A teď, v době žní, kdy je tolik práce, není čas na ženění.

Probrali jsme to všechno právě s Violenou v nejlepší pohodě

a rozhodli jsme se, že bude lepší počkat až do podzimu.

Až do té doby bude u mé matky.

MATKA - A ty to tak chceš také, Violeno?

VIOLENA - Ano, máti.

MATKA - Ale jak! To chceš odejít ještě dnes?

VIOLENA - Ještě dnes večer.

JAKUB - Já ji doprovodím.

Je málo času a moc práce v měsíci otav a žní. Byl jsem už beztoho moc dlouho z domu.

MATKA - Zůstaň, Violeno! Neodcházej nám i ty!

VIOLENA - Je to jen na krátký čas, matko!

MATKA - Jen nakrátko, slibuješ mi to?

JAKUB - Nakrátko, a až přijde podzim, bude tu znovu s námi a už nás neopustí.

MATKA - Ach, Jakube, pročpak ji pouštíš pryč?

JAKUB - Myslíte, že to pro mne není kruté?

MARA - Matko, co říkají, je rozumné.

MATKA - Je těžké vidět, jak mě dítě opouští!

VIOLENA - Nebuď smutná, máti!

Co na tom, když počkáme pár dní? Vždyť to tak rychle uteče.

Já přece vím, jak mě máš ráda. A Mara též. A Jakub, můj snoubenec.

Vid, Jakube? Je můj, jako já jsem jeho, a nic nás nedo-

káže rozloučit! Pohlédni na mne, miláčku. Vidíte, jak se rozplakal, že odcházím.

Teď není chvíle na pláč, máti! Což nejsem mladá, krásná a nemají mě všichni rádi?

Otec mi odjel, to je pravda, ale zanechal mi tu nejněžnějšího chotě, přítele, jenž mě nikdy neopustí.

A tak není čas na pláč, spíše na radost. Ach, maminko, jak je život krásný a jak jsem šťastná!

MARA - A ty, Jakube, co říkáš? Nevypadáš zrovna vesele.

JAKUB - Což není přirozené, že jsem smuten?

MARA - Ach, je to rozloučení na pár měsíců.

JAKUB - A přece příliš dlouhé pro mé srdce.

MARA - Slyšíš, Violeno, jak to pěkně řekl!

A co ty sestřičko, také tolik smutná? Usměj se na mne těmi rozkošnými ústy! Zdvihni ty modré oči, které měl otec tak rád. Hleď, Jakube! Podívej se na svou ženu, jak je krásná, když se usměje!

Nikdo ti ji nevezme! Kdo by byl smuten, když mu dům osvětluje tak milé sluníčko?

To ti povídám, měj ji rád, ty zlý človče! Řekni jí, ať se vzhopí!

JAKUB - Odvahu, Violeno!

Neztrácíš mě, neztratíme se sobě navzájem!

Vidíš, že nepochybuji o tvé lásce, a pochybuješ ty snad o mé?

Pochybuji o tobě, Violeno? Či snad tě nemiluji, Violeno? Nebo si sebou nejsem jist,

Violeno?

Mluvil jsem o tobě s matkou, představ si, je tak šťastná, že tě uvidí.

Je těžké opustit rodný dům. Ale tam, kam přijdeš, budeš mít bezpečný útulek, jež nikdo neohroží.

Tvá láska ani tvoje nevinnost se, drahá Violeno, nemá čeho bát.

MATKA - To jsou mi velmi laskavá slova.

A přece je v nich jako v těch, jež jsi řekl před chvílí, mé dítě,

cośi divného, co se mi nelíbí.

MARA - Nevidím na nich nic divného, matko.

MATKA - Violeno, jestli jsem ti před chvílí ublížila, zapomeň, co jsem ti řekla, dítě.
VIOLENA - Neublížila jsi mi.
MATKA - Tak dovol, ať tě políbím.

Otevře k ní náruč.

VIOLENA - Ne, matko.
MATKA - Pročpak?
VIOLENA - Ne.
MARA - Violeno, to je ošklivé! Máš strach z našeho doteku? Proč s námi jednáš jako s malomocnými?
VIOLENA - Učinila jsem slib.
MARA - Jaký slib?
VIOLENA - Že se mne nikdo nedotkne.
MARA - Až do tvého návratu sem?

Ticho. Violena skloní hlavu.

JAKUB - Nechte ji. Vidíte, že se trápí.
MATKA - Odejděte na chvílku.

Mara a Jakub odejdou.

Sbohem, Violeno!
Mě neoklameš, dítě, neoklameš matku, jež tě porodila.
Co jsem ti řekla, je tvrdé, ale pohleď na mne, jak velké mám hoře, já tak stará.
Ty jsi mladá, snadno zapomeňš.
Můj muž odešel a mé dítě se ode mne odvrací.
Vlastní hoře, to není nic, ale hořem, které působíme druhým,
hořkne sousto chleba.
Na to pomysli, mé obětované jehňátko a řekni si: Tak jsem nikomu neublížila.
Radila jsem ti, jak jsem nejlépe uměla! Nezazlivej mi to, Violeno. Zachraň svou sestru, cožpak ji můžeme nechat, aby se ztratila?
A Pán Bůh bude za odměnu s tebou.
To je vše. Už nespatriš mou starou tvář. Bůh s tebou!
Ani mě nechceš políbit, já ti však mohu požehnat, sladká, sladká Violeno!
VIOLENA - Ano, máti! Ano, máti!

Poklekne a matka nad ní dělá kříž.

JAKUB (*vrací se*) - Pojď, Violeno, je už čas.
MARA - Jdi a modli se za nás.
VIOLENA (*křičí*) - Dávám ti všechny své šaty, Maro, a celou svou výbavu.
Neměj strach, víš, že jsem se toho nedotkla.
Nevkročila jsem do té světnice.
Ach, ach, mé svatební šaty, škoda, byly tak hezké!

Roztáhne ruce, jako by hledala oporu. Všichni se drží daleko od ní. Vychází a vrávorá. Jakub za ní.

Třetí dějství

PRVNÍ VÝSTUP

Kraj u Chevoche. Štědrý večer. Sedláci, muži, ženy i děti, pracují v lese na stavbě cesty. Uprostřed oheň, nad níž visí kotel. Po obou stranách jakési dva kolosy tvořené otýpkami s límcem a bazukou z bílého plátna. Na brudi mají červený kříž, místo hlav mají sudy, jejichž okraje jsou vyřezány jako zuby pily, aby tvořily jakousi korunu, a na nich jsou namalovány hrubě červenou barvou obličej. Dlouhá trubka je nasazena v otvoru pro zátku a podepřena prknem jako paži. Soumrak. Na zemi sníh a nebe těžké sněhem.

STAROSTA Z CHEVOCHE – Tak, a král může přijít!
DĚLNÍK – A třeba hnedka teď. My máme svoje udělá-
no.

STAROSTA Z CHEVOCHE (*obblíží spokojeně dílo*) –
Náramně podařený! Však tady každý ruku přiložil, jak
tu jsme vespolek, muži, ženy i dětská drobotina.

A byl to zatracený úsek, samý suk, samý kořen a v bah-
ně.

Tentokrát na nás ti mazaní Vřesováci mají vousy.

DĚLNÍK – Jejich cesta má fousy, zarůstá pádeří a všude
zanechali plno kořenů.

Smějí se.

TOVARYŠ (*pedantsky, brozně ostrým a štěkavým bla-
sem*) – Vox clamantis in deserto: Parate vias domini et
erunt prava in directa et aspera in vias planas.

Vpravdě dobře jste pracovali. Blahopřeji vám, dobří
lidé. Jako cesta o Božím Těle.
(*Ukazuje na obry.*) A kdo jsou, pánové, ty dvě krásné a
ctihodné osoby?

DĚLNÍK – No, krásný, co? Ty udělal starý ožralka
tatík Vincek. Říká, že prej je to král z Etiopie a jeho žena
Krasotinka.

Pošle jí polibek.

TOVARYŠ – Já se domníval, že je to Gog a Magog.
STAROSTA Z CHEVOCHE – To jsou dva andělé od
nás z Chevoche a jdou pozdravit svého pana krále.

Až pojede kolem, zapálíme je.
Poslouchejte!

Všichni poslouchají.

DĚLNÍK – Ó ne, to ještě není on. To by už bylo slyšet
zvony z Vřesova.

JINÝ – Nebude tady před půlnocí. Na večeri byl ve
Fisme.

JINÝ – Tady bude dobře vidět. Já se odtud nehnu.

JINÝ – Máš co jíst, Petře? Mně už zbyl jen kus a je
celý promrzlý.

STAROSTA – Neboj se, v kotli je kus vepřoviny a jitr-
ničky a srnec, kterého jsme zabili.

A máme tři lokte jelít a brambory a krásný malý sou-
deček marnského vína.

TOVARYŠ – Zůstanu s vámi.

ŽENA – A budeme mít hezký Štědrý večer.

TOVARYŠ – Na Boží Hod byl pokřtěn v Remeši král
Clovis.

JINÁ ŽENA – A na Boží Hod přijede náš král Karel
a dá se korunovat.

JINÁ – Prostá dívka, kterou seslal Pán Bůh, ho přivádí
zpátky do rodného domu.

JINÁ – Johanka jí říká.

JINÁ – Panna!

JINÁ – Narodila se v noci na Zjevení Páně!

PINÁ – Zahнала Angličany od Orleansu, který obléhali!

JINÝ MUŽ – A vyžene z Francie všechny do poslední-
ho! Amen!

JINÝ (*prozpěvuje*) – Vánoce, ki, ki, ki, nastaly nám vá-
noce! Brr, je zima velice!

Zabali se do svého pláště.

ZENA – Dobře se dívejte, a jestli uvidíte u krále malého mužíčka, celého v červeném, tak je to ona.

JINÁ – Na velkém černém koni.

PRVNÍ – Před půl rokem ještě pásla krávy u táty.

JINÁ – A teď třímá praporec, na kterém stojí napsáno Ježíš.

DĚLNÍK – Angláni prý před ní prchají jak myši.

JINÝ – Jen pozor na ničemné Burgundany ze Saponay!

JINÝ – Zítřka za prvního úsvitu budou všichni v Remeši.

JINÝ – A co tam se děje?

TOVARYŠ – Oba zvony na katedrále, Baudon a Bauda, začnou vyzvánět Gloria o půlnoci a nepřestanou už vyzvánět až do příchodu Francouzů.

Každý chová doma voskovici, která bude hořet až do rána.

Očekává se, že tam král dorazí na jitřní mši, jež sluje „Lux fulgebit“.

Všechno kněžstvo mu vyjde naproti, tři sta kněží s arcibiskupem ve zlatých ornátech a řeholníci a purkmistr a obec.

Bude to velmi krásné na sněhu v jasném a rozzářeném slunci, až všechen lid zapěje vánoční písně.

A král prý chce sestoupit se svého koně a vjet do svého milého města na oslíku jako Kristus Pán.

STAROSTA – A jak to, že jsi nezůstal ve městě?

TOVARYŠ – Mistr Petr z Craonu mě poslal pro písek.

STAROSTA – Jakže? Tím se zabývá v této chvíli?

TOVARYŠ – Říká, že zbývá málo času.

STAROSTA – Ale jak lépe se dá využít než stavěním této cesty, jako činíme my?

TOVARYŠ – Říká, že jeho povoláním není stavět cesty pro krále, ale příbytek Bohu.

STAROSTA – K čemu je Remeš, když král nemůže do města?

TOVARYŠ – K čemu je cesta, když nevede do kostela?

STAROSTA – To není dobrý Francouz...

TOVARYŠ – Říká, že umí jen své řemeslo. Tomu, kdo u nás mluví o politice, načerníme nos sazemi.

STAROSTA – Nedokázal dostavět ani svou Justicii a pracuje na ní už deset let.

TOVARYŠ – Dokázal! Kamenné dílo je už hotovo a krov je položen. Jenom věž dosud nedorostla k vrcholku.

STAROSTA – Říká se o něm, že je malomocný.

TOVARYŠ – To není pravda! Viděl jsem ho úplně nahého loni v létě, kdy se koupal v Aisně v Soissonsu. To mohu říci!

Má tělo zdravé jako dítě.

STAROSTA – A stejně je to zvláštní. Proč zůstával tak dlouho v úkrytu?

TOVARYŠ – To je lež!

STAROSTA – Já to vím, jsem starší než ty. To se nehněvej, mladíčku. A nevádí, že má nemocné tělo.

Vždyť nepracuje tělem.

TOVARYŠ – Neprál bych vám, aby vás slyšel! Vzpomínám si, jak potrestal jednoho z nás, který pořád jen seděl v koutě a kreslil.

Poslal ho na celý den na lešení, aby přidával zedníkům a nosil jim škopky s maltou a kameny.

A řekl mu, že za den takhle zjistí dvě věci lépe nežli pravitkem a kresbou: váhu, již člověk unese, a výšku svého těla.

A rovněž, kterak Boží milost rozmnožuje každý z našich dobrých skutků.

Tak nás naučil tomu, čemu se říká „chrámový peníz“, a že každý člověk, jenž dělá co může, je svým tělem jakoby skrytým základem Božího příbytku.

A co je to palec, píď, loket v rozměru našich těl, a co je natažená paže, co kruh, který s ní opišem, a že nic z toho všeho není nikdy stejné.

Myslíte, že otci Noemovi nezáleželo na těle, když stavěl archu? Nezáleží snad na počtu kroků ode dveří k oltáři, na výšce, k níž je umožněno pozvednout se oku, a na počtu duší, které pojmu obě boční lodě kostela?

Neboť pohanský umělec dělal všechno jen z vnějšku, a my zas děláme vše z vnitřku, jako včely, jak duše pracující pro tělo: nic není netečné, vše žije, vše je činěním díky.

STAROSTA – Ten mládeneček mluví dobře.

DĚLNÍK – Poslouchejte ho, je jak straka, plný slov svého mistra.

TOVARYŠ – Mluvte s úctou o Petrovi z Craonu!
STAROSTA – Je pravda, že je remešským občanem a že ho nazývají Mistrem kružidla, jak nazývali kdysi pana Ludvíka Mistrem pravítka.
JINÝ – Petříku, příhod dříví na oheň, začíná sněžit.

Opravdu sněží. – Úplně se setmělo. Vstoupí Mara v černém a nese pod pláštěm jakýsi balík.

MARA – Jsem tu u lidí z Chevoche?

STAROSTA – To jsme my.

MARA – Pochválen Pán Ježíš Kristus.

STAROSTA – Až na věky.

MARA – To u vás je ten geynský útulek?

STAROSTA – Co bydlí malomocní?

MARA – Ano.

STAROSTA – Ne docela u nás, ale poblíž.

JINÝ – Chcete navštívit malomocnou?

MARA – Ano.

MUŽ – Nespatříte ji, má stále závoj na obličej, jak je to nařízeno.

JINÝ – A je to správné nařízení, já vůbec netoužím ji uvidět.

MARA – Máte ji tu už dlouho?

MUŽ – Už osmý rok, a raděj bychom ji tu neměli.

MARA – Ublížila snad někomu?

MUŽ – Ne, ale stejně je to protivné mít nablízku takové zpotvoření.

STAROSTA – A pak, obec ji musí živit.

MARA – A to žije tak sama v lese jako zvěř?

MUŽ A – Vy jste dobrá! A co má být, ještě od ní tak chytit nemoc!

MUŽ B – Kněz jí tam chodí občas sloužit mši.

MUŽ C – Ale nechodí dovnitř, to víte, že takové nebezpečí nepodstoupí.

Udělalí jí venku takový... jak se to říká?... takový pultík.

TOVARYŠ – Podium.

MUŽ C – To je ono, podium. A ona z něho slouží mši němým tvářím!

MARA – Co to říká?

ŽENA – Jen pravdu pravdoucí, jak vám říkají, káže srncům a králíkům při měsíčku.

Náš Tibald Žebrota ji viděl jednou v noci, jak se vracela ze slavnosti v Coincy.

JINÁ ŽENA – Všichni králíci, jak vykládal, seděli pěkně jak se sluší v kruhu na svých zadečcích a poslouchali.

JINÁ ŽENA – A lišák dělal kostelníka a velký bílý vlk zádušního starostu.

MUŽ B – Je to radost mít tohle v obci!

STAROSTA – Když ji obec ještě k tomu musí živit.

MUŽ – Vidíte. Zrovna jsme s tou stavbou zapomněli už třetí den jí donést jídlo.

ŽENA – A copak od té ženy chcete?

Mara neodpovídá, zůstane stát a hledí na oheň.

ŽENA – Jářku, a to máte na ruce dítě?

JINÁ – Na to, aby se v tuhle hodinu nosily děti na vzduch, je trochu zima.

MARA – Není mu zima.

Ticho. Ve tmě pod stromy je slyšet bluk dřevěné řebtačky.

STARÁ ŽENA – Slyšíte! Zrovna jde. To je její řebtačka. Svatá Panno, kdyby to s ní raděj skončilo!

ŽENA – Přichází se dožadovat jídla. Nemusíte mít strach, že ta by zapomněla.

MUŽ – To je směla muset živit takovou havět.

JINÝ – Hoďte jí něco. Ať neleze až k nám. Ještě na nás stríkne ten svůj jed.

JINÝ – Ne maso, Petře! Dnes je půst, je Štědrý večer.

Smějí se.

Hoď jí ten zmrzlý skrojek chleba. To je pro ni dobré.

MUŽ (*křičí*) – Hej, šeredo, ty Johano bez tváří, pojď sem, prašivá!

Je vidět černý obrys malomocné na sněhu. Mara na ni hledí.

Chyťte!

Rozmáchně se a bodí jí kus chleba. Ona se sbýbne a sebere ho, pak se vzdá. Mara se vydá za ní.

MUŽ – Kam jde?

JINÝ – Hej, ženská, hola, kam to jdete, co děláte?

Obě odejdou.

Opona na chvíli spadne. Violena zabalená, pobývá je řehtačkou a přebází před oponou sledována Marou.

DRUHÝ VÝSTUP

Použije se dekorace z ostatních dějstí, jen se odstraní schodiště. Ve výklenku nahoře je zvon, v dolním jakási socha s uraženými údy. Vpředu jakási dosti široká estráda, na níž se vystupuje po dvou nebo třech schodech, nad nimiž je velký dřevěný kříž, o který se opírá sedátko. – Vpředu pultík, nad nímž visí z trámu lampa.

VIOLENA – Kdo je tu?

Kdo se nebál sdružit své kroky s krokem malomocné? Vězte, že její sousedství je nebezpečné a její dech záhubný.

MARA – To jsem já, Violeno.

VIOLENA – Ó, hlas jaký jsem dávno neslyšela!

Jsi to ty, matko?

MARA – To jsem já, Violeno.

VIOLENA – Je to tvůj hlas, a přece jiný.

Počkej, zapálím oheň, je hrozně chladno.

A také tuhle louč.

Obarky uchovanými v hrnci zapálí oheň z rašeliny a vřesu, potom louč.

MARA – To jsem já, Violeno, Mara, tvá sestra.

VIOLENA – Vitám tě, sestřičko! To je dobře, že jsi přišla! Ale nemáš ze mne strach?

MARA – Nebojím se ničeho na světě.

VIOLENA – Jak se tvůj hlas teď podobá matčinu hlasu.

MARA – Violeno, naše matka už není mezi živými.

Ticho.

VIOLENA – Plátno, které si tkala vlastní rukou, aby jí posloužilo na rubáš . . .

MARA – Neboj se, to jsme použili.

VIOLENA – Ubohá maminka! Bůh buď milostiv její duši.

MARA – A otec se nám ještě nevrátil.

VIOLENA – A vy dva?

MARA – V pořádku.

VIOLENA – A v domě jde všechno po vašem přání?

MARA – Všechno se daří.

VIOLENA – Víím, že to s Jakubem a tebou ani nemůže být jinak.

MARA – Viděla bys, co jsme vykonali! Máme o tři pluky víc. Combernon bys nepoznala.

A strhneme staré zdi,

teď, když se vrátil král.

VIOLENA – A jste spolu šťastni, Maro?

MARA – Ano. Má mě rád jako já jeho.

VIOLENA – Chvála Bohu.

MARA – Violeno!

Nevidíš, co mám v náručí?

VIOLENA – Nevidím.

MARA – Tak nadzvedni závoj.

VIOLENA – Mám pod ním ještě další.

MARA – Tys už oslepla?

VIOLENA – Nemám už oči.

Jen duše žije v uhynulém těle.

MARA – Slepá!

A jak to, že chodíš tak rovně?

VIOLENA – Slyším.

MARA – Co slyšíš?

VIOLENA – Jak věci žijí se mnou.

MARA (*hluboce*) – A mě, Violeno, slyšíš?

VIOLENA – Bůh mi dal ducha, který je v nás všech zároveň.

MARA – Slyšíš mě, Violeno?

VIOLENA – Ach, ubohá Maro!

MARA - Slyšíš mě, Violeno?

VIOLENA - Co ode mne chceš, sestřičko?

MARA - Chválit s tebou Boha, jenž tě stihl tou morovou ranou.

VIOLENA - Chvalme ho tedy v předvečer jeho Narození.

MARA - Je snadné být svatou, když nám pomáhá malomocenství.

VIOLENA - Nevím, když nejsem svatá.

MARA - A když nemáme nic jiného, nezbyvá nám než se obrátit k Bohu.

VIOLENA - Ten alespoň nezklame.

MARA (*tiše*) - Snad, kdož ví, Violeno, co myslíš?

VIOLENA - Kde jsem, tam chybí život a ne smrt.

MARA - Kaciřko! Jsi tak jista svou spásou?

VIOLENA - Jsem si jista jeho dobrotou, jež se stará o vše.

MARA - Závavek na to už vidíme.

VIOLENA - Veřím v Boha, jenž mi určil můj úděl.

MARA - Co víš o něm, jenž je neviditelný a ničím se neprojevuje?

VIOLENA - Není pro mne neviditelnější než všechno ostatní.

MARA (*ironicky*) - Je s tebou, holubičko, a miluje tě?

VIOLENA - Jako se všemi ubožáky, on sám.

MARA - Jeho láska je jistě velká!

VIOLENA - Jak láska ohně k dřevu, které vzplane!

MARA - Potrestal tě krutě.

VIOLENA - Ne víc, než jsem si zasloužila.

MARA - A ten, jemuž jsi dala svoje tělo, už na tebe zapomněl.

VIOLENA - Nedala jsem své tělo!

MARA - Sladká Violeno! Lhavá Violeno! Což jsem tě neviděla něžně líbat

Petra z Craonu tehdy ráno krásného červenového dne?

VIOLENA - Vidělaš vše, nic jiného nebylo.

MARA - Proč jsi ho tedy líbala tak slavnostně?

VIOLENA - Chudák byl malomocný a já byla toho dne tak šťastná!

MARA - A ztělesněná nevinnost, víš?

VIOLENA - Jako děvčátko, jež políbí ubohého chlapce.

MARA - Mám tomu věřit, Violeno?

VIOLENA - Je to pravda.

MARA - Pak tedy neříkej, že jsi mi Jakuba postoupila dobrovolně!

VIOLENA - Nebylo to dobrovolně, měla jsem ho ráda! Nejsem tak dobrá.

MARA - A on tě měl mít rád, i když jsi byla malomocná?

VIOLENA - To jsem nečekala.

MARA - Kdo by miloval malomocnou?

VIOLENA - Mé srdce je čisté!

MARA - Ale co o tom věděl Jakub? Domnívá se, že jsi vinna.

VIOLENA - Matka mi řekla, že ho miluješ.

MARA - Neříkej, že tě učinila malomocnou matka!

VIOLENA - Bůh mi zvěstoval svou milost.

MARA - Takže když s tebou mluvila matka...

VIOLENA ... Slyšela jsem ještě Jeho.

MARA - Ale proč jsi povolila, aby tě pokládal za nevěrnou?

VIOLENA - Neměla jsem sama ničím přispět?

Ubohý Jakub! Měla jsem mu nechat v srdci lítost nadě mnou?

MARA - Řekni, že jsi ho vůbec nemilovala.

VIOLENA - Já že ho nemilovala, Maro?

MARA - Ale já, já bych ho nebyla tak opustila!

VIOLENA - Opustila jsem ho snad já?

MARA - Já bych byla umřela!

VIOLENA - Jsem snad já živa?

MARA - Teď jsem s ním šťastna já.

VIOLENA - Mír s vámi!

MARA - A dala jsem mu dítě, Violeno! Milou dcerušku! Sladkou dcerušku!

VIOLENA - Mír s vámi!

MARA - Naše radost je velká. Ale tvá radost s Bohem je větší.

VIOLENA - A já také poznala radost před osmi léty a uchvátila mé srdce

tak, že jsem blouznivě žádala Boha, ach, aby trvala a nikdy nepřestala!

A Bůh mě podivně vyslyšel! Vyléčí se snad mé malomocenství? Ne, dokud budu mít jen kousek smrtelného těla, které by zžíralo.

Vyléčí se snad láska v mém srdci? Nikdy. Dokud v něm bude nesmrtelná duše, která mu skýtá potravu.

Zná tě tvůj manžel, Maro?

MARA – Který muž zná ženu?

VIOLENA – Šťastná ta, jež může být poznána až do dna a může se dát celá.

Co by si byl Jakub počal s tím, co jsem mu mohla dát?

MARA – Tys přenesla svou víru na Jiného?

VIOLENA – Láska stvořila bolest a bolest stvořila lásku. Dřevo, které jsme zapálili, nedává jenom popel, ale též plamen.

MARA – A k čemu slouží ten slepý oheň, jenž nedává druhým světlo ani teplo?

VIOLENA – Není už mnoho, že mi slouží?

Nevyčítej to světlo spálenému tvorů, proniklému jím až do svých základů, že mu dává možnost žít do sebe!

A kdybys trávila jedinou noc v mé kůži, neříkala bys, že ten oheň nedává teplo.

Muž je kněz, ženě ale není zakázáno být obětí.

Bůh je lakomý a nedovolí, aby byl zapálen kterýkoliv tvor,

aniž při tom shoří trocha nečistoty, jeho nebo té, jež ho obklopuje, jak uhlíky na kadidelnici, jež rozdmýchávají!

A zajisté velká je bída naší doby.

Nemají otce. Hledí a nevědí už, kde je král a kde papež. Proto mé tělo tone v mukách místo křesťanstva, jež se rozpadá.

Mocné je utrpení, když je tak dobrovolné jako hřích.

Viděla jsi mě, Maro, líbat toho malomocného?

Ach, číše bolesti je hluboká.

A kdo k ní jednou přitiskne svůj ret, neodtrhne ho už, jak by chtěl.

MARA – Vezmi si tedy ještě mou.

VIOLENA – Už jsem si ji vzala.

MARA – Violeno, je-li ještě něco živého, co zbývá z mé sestry pod tím závojem a tím zhrouteným tělem, vzpomeň si, že jsme spolu rostly jako děti!

Slituj se nade mnou!

VIOLENA – Mluv, sestřičko. Svěř se! Řekni mi vše!

MARA – Violeno, jsem tak nešťastná a má bolest je větší než tvoje!

VIOLENA – Větší, sestro?

MARA (*rozevře s velkým výkřikem plášt a zvedne do výše dětskou mrtvoalku*) – Podívej se! Vezmi si ji!

VIOLENA – Co je to?

MARA – Říkám ti, podívej se, vezmi si ji! Vezmi si ji, dávám ti ji.

Vloží ji mrtvoalku do náručí.

VIOLENA – Ach, cítím ztuhlé tělíčko! Ubohóu tvářičku chladnou jako led!

MARA – Ha, ha! Violeno! Mé dítě! Má dceruška! Je to její sladká tvářička! Je to její ubohé tělíčko!

VIOLENA (*tiše*) – Mrtvá, Maro?

MARA – Vem si ji, dávám ti ji!

VIOLENA – Uklidni se, Maro!

MARA – Chtěli mi ji vyrvat, ale já jsem si ji nedala vzít a utekla jsem s ní.

Ale ty si ji vem, Violeno! Tumaš, vezmi ji, vidíš, že ti ji dávám.

VIOLENA – Co chceš, abych udělala, Máro?

MARA – Co chci, abys udělala? Což mi nerozumíš? Říkám ti, že je mrtvá!

VIOLENA – Její duše žije v Bohu. Jde za Beránkem. Je mezi blaženými dívkami.

MARA – Ale pro mne je mrtvá!

VIOLENA – Dáváš mi její tělo. Ostatní dej Bohu.

MARA – Ne, ne, ne! Neoklameš mne zbožnou řečí, modlítko! Ne, nenechám se uklidnit.

Mléko, které mě pálí v prsech, křičí k Bohu jak Abelova krev!

Mohu si snad vyrvat padesát dětí z těla?

Mohu si vyrvat padesát duší z duše?

Víš, co to je, být roztržena vedví a přivést na svět bytůstku, jež křičí?

A bába mi řekla, že už nebudu rodit.

A kdybych měla i sto dětí, nebyla by to moje malá dcerka.

VIOLENA – Podrob se svému údělu.

MARA – Violeno, víš, že mám tvrdou hlavu. Vzdávat se, přijímat, to není moje.

VIOLENA – Ubohá sestro!

MARA – Violeno, ti maličci jsou tak sladcí a tolik bolí, když se jejich malá ústa zahryznou!

VIOLENA (*bladí tvářičku*) – Jak má chladnou tvářičku.

MARA (*tiše*) – On ještě nic neví.

VIOLENA (*rovněž tiše*) – Nebyl doma?

MARA – Jel do Remeše prodat obilí. Zemřela náhle ve dvou hodinách.

VIOLENA – Komu se podobala?

MARA – Jemu, Violeno. – Není jen má, je také jeho. Jen oči měla po mně.

VIOLENA – Ubohý Jakub!

MARA – Nepřišla jsem za tebou, abych slyšela jak říkáš: Ubohý Jakub!

VIOLENA – Co ode mne tedy chceš?

MARA – Violeno, chceš něco vidět? Poslyš, víš, co je to duše, která se zatracuje?

Z vlastní vůle na věky?

Víš, co je v srdci toho, kdo se opravdově rouhá?

Mám v sobě ďábla, jak jsem běžela,

zpíval mi písničku.

Chceš slyšet, co mě naučil?

VIOLENA – Neříkej tak hrozné věci!

MARA – Tak mi vrať dítě, které jsem ti dala.

VIOLENA – Dala jsi mi jen mrtvolku.

MARA – A ty mi je vrať živé!

VIOLENA – Maro, to si troufáš říci?

MARA – Nepřijmu, aby mé dítě zemřelo.

VIOLENA – Je snad v mé moci křísit mrtvé?

MARA – Nevím, mám jen tebe, ke komu se mohu utéci.

VIOLENA – Je snad v mé moci křísit mrtvé jako Bůh?

MARA – A k čemu tedy jsi?

VIOLENA – Abych trpěla a modlila se.

MARA – A k čemu je utrpení a modlitby, když mi nevrátí dítě?

VIOLENA – To ví Bůh, jemu stačí, že mu sloužím.

MARA – Ale já jsem hluchá a neslyším! A volám k tobě z hlubiny v níž jsem! Violeno! Violeno!

Vrať mi to dítě, které jsem ti dala! Hleď, povoluju, pokračuju se, slituj se nade mnou!

Slituj se nade mnou, Violeno, a vrať mi dítě, které jsi mi vzala.

VIOLENA – Jen kdo je vzal, je může vrátit!

MARA – Tak mi je vrať. Ach, já vím, že to vše je tvoje vina.

VIOLENA – Má vina?

MARA – Budiž, ne tvá,

moje, odpusť mi! Ale vrať mi je, sestřičko!

VIOLENA – Ale vidíš přece, že je mrtvá.

MARA – Lžeš! Není mrtvá!

Ach, ty děvko, ach, ty ovčí srdce!

Ach, kdybych měla přístup k Bohu jako ty,

nevyrvál by mi tak snadno mé maličké!

VIOLENA – Chtěj ode mne, abych znova stvořila nebe i zemi!

MARA – Ale stojí psáno, že můžeš dechnout na tuto horu a vrhnout ji do moře.

VIOLENA – To bych mohla, kdybych byla světice.

MARA – Musíš být světice, když tě prosí ubožačka.

VIOLENA – Ach, nejvyšší pokušení!

Prísahám a prohlašuji a dokládám před Bohem, že nejsem světice!

MARA – Vrať mi tedy mé dítě!

VIOLENA – Můj Bože, vidíš mé srdce!

Prísahám a dokládám před Bohem, že nejsem světice!

MARA – Violeno, vrať mi mé dítě!

VIOLENA – Proč mě nenecháš na pokoji? Proč mě přicházíš trýznit v mém hrobě?

Což mám nějakou moc? Což mě Bůh poslouchá? Cožpak jsem jako Bůh?

Žadáš mě, abych soudila samého Boha.

MARA – Žádám tě jenom o své dítě!

Pauza.

VIOLENA (*zvedne prst*) – Poslouchej!

Ticho. Zvony v dáli, téměř neslyšitelné.

MARA – Nic neslyším.

VIOLENA – To jsou vánoční zvony. Zvony, jež nám ohlašují půlnoční mši!

Ó, Maro, narodilo se nám dítětko!

MARA – Tedy mi vrať mé!

Troubení, které se vzdaluje.

VIOLENA – Co je to?

MARA – To jede král do Remeše. Neslyšela jsi o té cestě, kterou sedláci prosekali napříč lesem?

(Poskytne jim to také dříví.)

Vede ho malá pastýřka,
středem Francie do Remeše,
aby se tam dal korunovat.

VIOLENA – Chvála Bohu, jenž koná tak velké věci!

Znovu zvony, velmi jasně.

MARA – Jak zvony zvoní. Gloria! Vitr vane k nám. To zvoní naráz ve třech vesnicích.

VIOLENA – Modleme se s celým vesmírem! Není ti zima, Maro?

MARA – Je mi zima jen v srdci.

VIOLENA – Modleme se. Už dávno jsme nesevětily vánoce spolu.

Nic se neboj. Vzala jsem tvou bolest na sebe. Pohled! Co jsi mi dala, je ukryto u mne na mém srdci.

Neplač! Není chvíle pro pláč, když spása všech lidí se už narodila.

Zvony v dálce, méně zřetelně.

MARA – Už nesněží a hvězdy září.

VIOLENA – Podívej! Vidíš tu knihu?

MARA – Vidím.

VIOLENA – Vem ji, buď hodná a přečti mi vánoční rozjímání, první naučení z každé ze tří ročních modliteb.

MARA – Komu to budu číst?

VIOLENA – Čti Bohu, čti andělům. Čti pro celou zemi. Já se vrátím do noci, za moji noc, abych tě slyšela.

Violena sestoupila s pódia a odnáší dítě. Zmizí v pozadí cely, zařazené ve zdi rozpadlé budovy, která jí slouží za útulek.

Mara vystoupí na pódium, zaujme místo u pultiku a ujme se četby.

Čte recto tono první řádky proroctví.

Její hlas zvolna slábně, zatímco v lese začnou znít nadpřirozené zpěvy.

MARA (*čte*) –

PROROCTVÍ ISAIÁŠOVO

Prvního času odlehčena jest země Zabulova a země Nef-tali: A posledně obtížena jest cesta mořská za Jordánem Galileje pohanské. Lid, který chodil ve tmě, viděl světlo veliké; a bydlícím v krajině stínu smrti, světlo vzešlo jim.

Ticho. Zpěvy.

MARA (*pokračuje v četbě.*) –

KÁZÁNÍ SVATÉHO LVA PAPEŽE

Náš spasitel, miláckové moji, dnes se narodil. Radujme se. A není nikterak místa pro smutek, když nastal rodný den života, kterýž stráviv strach před smrtí, do nás vnáší radost slíbené věčnosti. Nikdo není vyloučen z účasti na tomto veselí.

Břeskne a vytrvalé troubení zcela blízko. Velký křik po celém lese.

MARA – Král! Francouzský král!

Znovu začne troubení nevýslovně pronikavé, slavnostní a vítězné.

MARA (*tiše*) – Francouzský král táhne do Remeše.

Ticho.

Violeno!

Křičí ze všech sil.

Slyšíš mě, Violeno?

Ticho. Pokračuje v četbě.

... Nechť se zaraduje hříšník, že je přizván k odpuštění! Nechť doufá pohan, neboť je přizván k životu! Neboť Syn Boží po naplnění času, který určila neproniknutelná hlubina úradku Božího...

Ticho. Zpěvy andělů.

MARA – Violeno, nejsem hodna, abych četla tuto knihu! Violeno, vím, že jsem příliš krutá, a lituji toho. Chtěla bych být jiná.

Ticho.

MARA (*bere opět knihu s námabou, třesoucím se blásem*) –

ČTENÍ EVANGELIA PODLE SEPSÁNÍ SVATÉHO LUKÁŠE

Vstane.

Stalo se pak v těch dnech, že vyšlo vyřčení od císaře Augusta, aby byl popsán celý svět. A co následuje.

HOMILIE SVATÉHO ŘEHOŘE PAPEŽE

Ježto z milosti Boží budeme dnes třikrát slavít mši svatou A co následuje –

Knihu se prudce třese v Matřiných rukou. Nakonec ji upustí a zůstane stát v zděšeném postoji osvětlena měsícem. Začíná svítat.

VIOLENA (*vyrazí náhle tlumený výkřik*) – Ach!

Mara zamíří k cele. Vnikne tam a vrací se pozpátku a táhne za sebou Violenu. Přivede ji až k popředí scény a tam náhle, když spatří, jak se dítě pohnulo, uskočí zpět.

MARA – Violeno, co se to u tebe pohnulo? Co se to pohnulo? Ptám se tě, co se to tam u tebe hýbe?

VIOLENA – Klid, Maro! Hle, Boží hod, kdy se narodila všechna radost.

MARA – Jakou já mohu mít radost? Leda by ožilo mé dítě.

VIOLENA – A nám se také narodilo děťátko.

MARA – Hýbá se, hýbá se, hýbá se! Můj Bože, vidím jak se zase hýbá.

Ve jménu živého Boha, co jsi to řekla?

VIOLENA – „Zvěstují vám radost velikou...“

Ubohá sestra! Pláče. Též mnoho vytrpěla.

Tu máš, Maro, nebo mi dítě ponecháš?

Podává ji dítě.

MARA – Žije!

Mara se vrbne na dítě a prudce je vyrve sestře.

VIOLENA (*vystoupí na pódium, sepne ruce a zvolá*) – Sláva Bohu!

MARA – Žije!

VIOLENA – Pokoj lidem na zemi!

MARA – Žije! Žije!

VIOLENA – Žije, i my žijeme.

A tvář našeho Otce se objevuje na obrozené a utěšené zemi.

MARA – Mé dítě žije!

VIOLENA (*zvedá prst*) – Poslouchej!

Ticho.

Slyším klekání, jež zvoní na Hoře Matky Boží.

Křičuje se a modlí. – Dítě se probudí.

MARA (*velmi tiše*) – To jsem já, dceruško, poznáváš mě?

Dítě se vrtí a vzdychá.

Copak je, má radosti? Copak je, můj poklade?

Dítě otevře oči a podívá se na matku a dá se do pláče. Mara na ně pozorně pohlíží.

Violeno!

Co to má znamenat? Měla černé oči.

A teď jsou modré jako tvé.

Ticho.

Ach! A co ta kapka mléka, kterou vidím na jejích rtech?

Je slyšet z dálky vyzvánění zvonů z Hory Matky Boží.

Čtvrté dějství

PRVNÍ VÝSTUP

*Druhá půle noci. Sín z prvního dějství. Ubýlky v krbu orba-
jí slabou září. Uprostřed dlouhý stůl, na něm úzký ubrus,
jebož cípy spadají stejně na obou koncích. Dveře jsou otev-
řeny dokořán a je jimi vidět hvězdnatou noc. Zapálená louč
stojí uprostřed stolu.*

*Vstoupí Jakub Hury, jako by někoho hledal. Vyjde a přive-
de za ruku Maru.*

JAKUB – Co jsi tam dělala?

MARA – Zdálo se mi, že slyším hluk vozu dole v údolí.

JAKUB (*naslouchá*) – Nic neslyším.

MARA – Ovšem, ty nic neslyšíš. Ale já mám živé ucho
a studánky očí dokořán.

JAKUB – Udělala bys lépe, kdybys šla spat.

MARA – Poslyš, ty už nemáš tak dobré spaní.

JAKUB – Přemyslím, snažím se pochopit.

MARA – Co se snažíš pochopit?

JAKUB – To s naší dcerkou, jak se roznemohla a byla
na umření. A jednoho krásného dne přijdu domů a řeknou
mi, že jsi s ní utekla jako pomatená.

Bylo to o vánocích. A v den Neviňátek se mi vrátíš
i s dítětem. A s uzdraveným!

Zdravé! Bylo zdravé!

MARA – To je zázrak.

JAKUB – Ano. Hned, že prý Panna Maria, jestli ti mám
věřit, a hned zas nevím jaká svatá duše, která prý kdesi
udělala zázrak.

MARA – Ani jedno ani druhé. To já vykonala ten zá-
zrak. (*Vyletí.*)

Poslyš!

Naslouchají.

JAKUB – Nic neslyším.

MARA (*se chvěje*) – Zavři ty dveře. Rozčiluje mě to.

Přirazí dveře.

JAKUB – Jisté je, že tvář není jako byla.

Je stejná, ovšem, ale zase jiná. Na příklad očí, ty se změnilly.

MARA – Poslyš, milouši, všiml sis toho sám? To už se stává, když se milý Pán Bůh vmísí do našich záležitostí.

A ty se drž svých!

Prudce.

A proč se pořád díváš na dveře?

JAKUB – Ty pořád nasloucháš.

MARA – Čekám.

JAKUB – Čekám... koho? Nač čekáš?

MARA – Očekávám otce!

Otce, Anna Vercorse, který odešel, je tomu sedm let. Na mou duši, on na něho snad zapomněl!

Ten starý dobrák, vzpomínáš si? Říkali mu Anne Vercors. Pánem Combernonu, jak víš, nebýval vždycky Jakub Hury.

JAKUB – Dobrá! Jestli se vrátí, najde svá pole v dobrém stavu.

MARA – A rovněž dům. Už je to sedm let, co odešel. (*Potichu.*)

Slyším ho, jak se vrací.

JAKUB – Mnoho se jich ze Svaté země nevrátí.

MARA – A kdyby žil, byl by si našel za sedm let způsob, aby nám o sobě podal zprávu.

JAKUB – Svatá země je daleko, musí se přeplovat moře.

MARA – Jsou piráti, Turci a nehody, jsou nemoci a jsou i špatní lidé.

JAKUB – I zde se mluví jen o zločinech.

MARA – Jako ta žena, kterou prý našli na dně díry v pískovně.

JAKUB – Jaká žena?

MARA – V kraji. Prý snad malomocná.

Možná, že do ní spadla sama.

Potřebovala se procházet? Tím hůře pro ni!

A možná, že ji přece někdo strčil. Někdo.

JAKUB – Malomocná?

MARA – Ach! Ach! Nějak špicuješ uši? Jen trochu malomocnosti, že prý to zničí zrak. A když člověk nevidí jasně, nemá se procházet.

A každý nemá rád takové sousedství, to chápeš! A nehoda se snadno přihodí.

JAKUB – Ale stejně, jestli se otec vrátí, není jisté, že bude docela spokojen.

MARA – Maro! Řekne hned jak přijde. Maru měl nejraději.

Jaké štěstí, až se dozví, že ona nakonec ulovila pana Jakuba!

A že spí noc co noc po jeho boku jako nahý meč.

JAKUB – A její dcera, jeho vnučka, jak teprv tu rád obejmě!

MARA –, „Jaké krásné dítě!“ řekne. „A jaké krásné modré oči! To mi něco připomíná!“

JAKUB (*jako by mluvil místo otce*) – „A kde je matka?“

MARA (*s úklonou*) – Teď právě tu není, velkomožný pane! Hrome, když člověk jde do Jeruzaléma, nemůže čekat, že se shledá s každým. Sedm let, dlouhá doba!

Mara teď zaujímá její místo v koutě u krbu.

JAKUB (*jako předtím*) – „Dobrý den, Maro!“

MARA – Dobrý den, otče!

Anne Vercors zatím vstoupil z boku scény a stojí za nimi. V náručí drží Violentino tělo.

Dobrý den, Jakube!

DRUHÝ VÝSTUP

ANNE VERCORS (*obejde stůl a stoupne si za ni na místě, kde stojí křeslo. Hledí na ně na oba.*) –

Dobrý den, Maro!

Mara neodpoví.

JAKUB – Otče! Co nám to přinášíte ve svém plášti?

A co je to za mrtvé tělo ve vašem náručí?

ANNE VERCORS – Pomoz mi je položit sem na stůl.
Opatrně, opatrně, můj milý!

Položí tělo na stůl a Anne Vercors je přikryje svým pláštěm.

Vida, jsem doma, a to je ten stůl, kde jsem vám všem lámal chléb v den mého odchodu.

Dobrý den, Jakube! Dobrý den, Maro! Oba dva jsou tu na mém místě a mé království pokračuje v jejich osobách.

Země, přes níž se přes celou

šíří stín Anna Vercorse,

hned delší, hned se krátí,

jak od velkého topolu.

A pokud jde o naši Máti, slyšel jsem.

A vím, že mě čeká na tom místě, kam se za ní vydám už zanedlouho.

JAKUB – Otče! Ptám se vás, co je to za věc, kterou jste nám přinesl v náručí?

A či je to mrtvé tělo, jež leží tady na stole?

ANNE VERCORS – Ne mrtvé, Jakube, ne docela mrtvé. Nevidíš, že dýchá?

JAKUB – Otče, kdo je to?

ANNE VERCORS – Někdo, koho jsem našel na cestě včera ve velké díře v pískovně.

Slyšel jsem slabý hlas, který mě volá.

JAKUB – Malomocná, že?

ANNE VERCORS – Malomocná. Kdo ti to řekl? Tys to už věděl? Asi ti to řekla Mara.

JAKUB – A mohu se vás zeptat, proč mi přinášíte do tohoto počestného domu, do mého domu, malomocnou?

ANNE VERCORS – Chceš nás oba vykázat ze dveří? Ona mě požádala, s ústy na mém uchu, abych ji přinesl sem.

Abych ji vrátil sem.

Může ještě mluvit. Ale žel, co se stalo s krásnýma očima Violeny, mého dítěte? Už nejsou.

JAKUB – Slyší, co říkáme?

ANNE VERCORS – Nevím. Chce mít klid. Prosí, aby ses na ni už nehněval. A Mara také, je-li pohněvána.

Poblíží na ležící Violenu.

Prosím za odpuštění.

JAKUB – Nehněvám se.

ANNE VERCORS – Ty oči, ubožátko! Nemá už oči. Ale srdce ještě bije.

Slabě, slabounce!

Celou noc jsem slyšel srdce svého dítěte, jež tlouklo na mém srdci – pokoušela se mne k sobě přitisknout,

slabě, slabounce!

A srdíčko se občas zastavilo a pak zase začalo svůj poraněný běh.

Ťuk, ťuk, ťuk! Ťuk, ťuk, ťuk! Tati? Tati?

JAKUB – Zmínila se vám také o mně?

ANNE VERCORS – Ano, Jakube.

JAKUB – A o tom druhém taky . . . Byla mou snoubenkou! . . . Myslím toho druhého z májového rána . . .

ANNE VERCORS – Koho to míníš?

JAKUB – Petra z Craonu! Toho malomocného prašivce, toho zloděje! Toho zedníka, který přišel před sedmi léty, aby otevřel bok Svaté Hory!

Ticho.

ANNE VERCORS – Nebylo hříchu mezi Violenu a Petrem.

JAKUB – A co soudíte o tom cudném polibku, který mi dala jednoho rána v máji?

Ticho.

Anne Vercors učiní pomalý záporný pohyb hlavou.

Jakub jde k Maře, přitáhne ji za zápěstí a přiměje ji, aby zvedla pravou ruku.

Jednoho rána v máji! Mara přísahá, že jednoho rána v máji, když vstala velmi časně, spatřila zde přítomnou Violenu, jak líbala Petra z Craonu něžně na ústa.

Ticho.

ANNE VERCORS – Říkám, že ne.

JAKUB – Tak tedy vaše Mara lhala?

ANNE VERCORS – Nelhala.

JAKUB – Já, já byl jejím snoubencem! Nikdy mi nedovolila, abych se jí dotknul!

ANNE VERCORS – Viděl jsem Petra z Craonu v Jeruzalémě. Byl vyléčen.

JAKUB – Vyléčen?

ANNE VERCORS – Vyléčen. A právě proto se tam vydal, aby splnil slib, který složil.

JAKUB – On je vyléčen a já jsem zatracen!

ANNE VERCORS – A abych i tebe vyléčil, mé dítě, přinesl jsem ti tyto živé ostatky.

JAKUB – Otče! Otče! Měl jsem také děvčátko a téměř zemřelo.

Jmenuje se Štěstěna,

a byla také zachráněna!

Pohyb Anna Vercorse – Díky Bohu!

JAKUB – Díky Bohu!

Ale ta ústa, ústa vaší dcery, ústa, která jste mi dal, ta dcera, kterou jste mi dal! Ta ústa nebyla její, ta patří mně! Ano, ústa a dech života, jenž vane z jejích rtů!

ANNE VERCORS – Ústa ženy patří dříve než muži Bohu, který je v den křtu posypal solí. A jenom Bohu říká: Necht On mě políbí polibkem svých úst!

JAKUB – Už si nenáležela! Já jí dal svůj prsten!

ANNE VERCORS – Pohled na něj, jak září na jejím prstě.

JAKUB (*užaslý*) – To je pravda!

ANNE VERCORS – Petr z Craonu mi ho dal v Jeruzalémě a já ho navrátil na prst dárkyně.

JAKUB – A můj, já vím, co myslíte, ten jde do páru s Mařiným prstenem.

ANNE VERCORS – Cti ho o to víc.

JAKUB – Tenkrát ráno v máji! Otče! Otče! Všechno se kolem ní smálo! Milovala mě a já miloval ji. Všechno bylo její a já jí dal vše!

ANNE VERCORS – Jakube, mé dítě, poslouchej, pochop! Bylo to příliš krásné. To se nedalo přijmout.

JAKUB – Co tím chcete říci?

ANNE VERCORS – Jakube, mé dítě, výzvy, kterou uslyšel otec, uposlechla i dcera.

JAKUB – Jaké výzvy?

ANNE VERCORS (*jako by přednášel*) – Anděl Páně zvěstoval Panně Marii poselství a ona počala z Ducha Svätého.

JAKUB – Co počala?

ANNE VERCORS – Viděla všechnu velikou bolest tohoto světa kolem ní a církev rozštěpenou ve dvě a Francii, pro niž byla Johanka za živa upálena! A proto políbila toho malomocného na ústa, vědoma svého činu.

JAKUB – Vteřinu! V jedné vteřině o tom rozhodla?

ANNE VERCORS – A já, dívka Páně...

JAKUB – Ona spasila svět a já jsem ztracen!

ANNE VERCORS – Ne, Jakub není zatracen a Mara není zatracena, i kdyby chtěla, a Štěstěna žije!

A nic není zatraceno a Francie není zatracena a ze země až k nebi ať chcem či nechceme,

zvedá se neodolatelný rozmach naděje a žehnání!

Papež je v Římě a král je na svém trůně.

A já se pohoršil jako Žid, neboť tvář církve je zatemněna a ona kráčí vrávorajíc po cestě, opuštěna všemi lidmi.

A já se chtěl znovu přitisknout k prázdnému hrobu, vložit svou ruku do díry v kříži jako apoštol do ran v rukou, v nohou a v srdci.

Ale má dceruška Violena byla moudřejší.

Je-li pak cílem života žítí?

Jsou-li nohy dítek Božích spjaty s touto bědnou zemí?

Cílem není žít, ale zemřít! A nikoli tesat kříž, ale vystoupit na něj, dát to, co máme, s úsměvem!

V tom je radost, v tom je svoboda, milost i věčné mládí!

A ať žije Bůh, jestliže krev starce na obětní roušce vedle krve jinocha

nevytvoří skvrnu stejně rudou, stejně svěží jako krev jednoročního jehňátka!

Ó, Violeno, dítě milosti! Krvi mé krve!

Tak daleko jako je dýmající oheň statku od jitřní hvězdy, když tato krásná panna klade svou ozářenou hlavu na klín slunce,

kež tě tvůj otec vidí tam nahoře na věky na místě, jež ti bylo vyhrazeno!

Jako že Bůh je nade mnou, že tam, kde projde toto malé děcko, projde též otec!

Jaká je cena světa u srovnání s životem?

A v čem cena života, ne-li abychom ho užívali a dávali?

A proč se soužit, když je tak snadné poslechnout a když takový je příkaz?

Tak Violena ochotně sleduje ruku, jež se chápe její ruky.

JAKUB – Ó, Violeno, krutá Violeno! Touhu mé duše, tys mě zradila!

Ó, nenáviděná zahrado! Ó, lásko zbytečná a zhrzená, zahrado vysázená v neblahou hodinu!

Sladká Violeno, proradná Violeno! Ó ticho a hlubina ženy!

Cožpak mi nic neřekneš? Cožpak mi neodpovíš?

Což budeš dále mlčet?

Oklamala mě věrolomným slovem, oklamala mě trpkým a kouzelným úsměvem a odchází tam, kam nemohu za ní.

A s jedovatým šípem v boku musím žít dál!

Zvuky statku, který se probouzí.

Slyšte, vzlétá skřivánkův hlas,

prosí Boha za krásný čas,

za otce, za matičku prosí

za svůj nárůdek libohlasý!

ANNE VERCORS – Rozednívá se! Slyším dvorec, jak se probouzí, a všechno koňstvo mé země v svém těžkém postroji čtyři a čtyři,

ta těžká čtverospřeží, o nichž se mluví v Bibli, se chystají k evangeliu brázdy a snopu.

Jde otevřít dokořán velké dveře. Denní světlo zaplaví velkou síň.

JAKUB – Otče, pohleďte! Pohleďte na zemi, která vám patří a jež vás očekávala s úsměvem na rtech!

Vaše panství, oceán brázd až na sám konec Francie!

Nebylo nečinné v mých rukou!

Země alespoň mě nezklamala a já ji také nezklamal, tu

věrnou zemi, tu mocnou zemi! V Combernonu je muž! Slib věrnosti, manželství, jež je mezi jí a mnou, jsem zachoval.

ANNE VERCORS – Není už doba žní, je čas setby. Země nás dosti dlouho živila, a teď je čas, abych ji živil já

Obrátí se k Violence.

zrnem nedocenitelným.

JAKUB (*lomí rukama*) – Violeno! Violeno! Slyšíš mě, Violeno?

MARA (*vykročí prudce vpřed*) – Neslyší! Nedoléhá k ní tvůj hlas!

Ale já dokážu, aby mě slyšela!

Tichým, ale důrazným hlasem.

Violeno! Violeno! Jsem tvá sestra! Slyšíš mě, Violeno?

JAKUB – Její ruka! Viděl jsem, jak se pohnula!

MARA – Ha ha ha! Viděls? Slyší! Uslyšela mě! Můj hlas, hlas její sestry, tyž, který jednou o vánocích pronikl násilím až do hlubiny jejího nitra!

JAKUB – Otče, otče! Ona se zbláznila! Slyšíte, co říká?

Ten zázrak... to dítě... já zešílím... ona se zbláznila!

ANNE VERCORS – Mluvila pravdu. Vím vše.

MARA – Ne, ne, ne! Neblázním! A ona, pohleďte! Slyší, ví, rozumí!

Bim, bam, bim...

Jak to říkal otec před chvílí, co ohlašuje první úder klekání?

ANNE VERCORS – Anděl Páně zvěstoval Panně Marii poselství a ona počala z Ducha Svatého.

MARA – A co praví druhý úder?

ANNE VERCORS – Aj, já dívka Páně, staniž se mi podle slova tvého.

MARA – A co praví třetí úder?

ANNE VERCORS – A slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.

MARA – A slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.

A Mařin křik a Mařino volání a Mařino úpění se také

stalo tělem v lůně této hrůzy, v lůně této nepřítelky, v lůně této zbídačelé osoby, v lůně této odporné malomocné!

A tak jsem křičela až z hloubi srdce,
že jsem jí nakonec vyrvala dítě, které mi vzala,
vyrvala jsem je z toho živého hrobu,
mé dítě, jež jsem já zplodila, to ona přivedla na svět.
JAKUB – To ona udělala?

MARA – Viš vše! Ano, tenkrát v noci, o vánoční noci!
Řekla jsem ti, že Štěstěna byla nemocná. To nebyla pravda, ona byla mrtvá. Maličké ledové tělíčko!

A ty říkáš, že to učinila ona? Bůh, Bůh to učinil! A nakonec jsem byla silnější!

Mara, Mara to dokázala!

Jakub Hury vyrazí cosi jako výkřik, odstrčí prudce Maru a vrhne se k nobám Violeny.

MARA – Kleká! Ta Violena, ona ho zradila pro malomocného

(A tahle země, která stačí všem, nebyla dost dobrá pro ni!)

a slovo, které odpřísáhla, vložila svými rty do rtů malomocného . . .

JAKUB – Mlč!

MARA – Violena! Má rád jenom ji! Všichni měli rádi jen ji!

Všichni měli rádi jen ji! A otec ji opustil, a matka jí mírně radila a snoubenec v ni věřil!

A to byla celá jejich láska. Moje je docela jiná!

JAKUB – Máš pravdu! A já také vím, že jsi přivedla Violenu až k té jámě v pískovně.

Jedna ruka ji vedla za ruku a druhá přistrčila.

MARA – Ví všechno, nic mu neunikne.

JAKUB – Mluvil jsem pravdu nebo ne?

MARA – A bylo nutné, aby muž, který mi patří a který je můj, byl rozpolcen? Půlka zde a druhá v lese u Chevoche?

A bylo nutné, aby moje dítě, jež mi patří, bylo rozpolceno a mělo dvě matky? Jednu pro tělo a druhou pro duši?

Já, ano, já to udělala!

Temně a zdrcena, bledí si na ruce.

Já, ano já to udělala!

ANNE VERCORS – Ne, Maro, ne ty, ale jiný, jenž tě ovládal. Maro, mé dítě! Trpíš a já bych tě rád utěšil!

Otec, jehož jsi kdysi milovala, se nakonec vrátil a je navždy tvůj!

Maro, Violeno, ó vy mé dcerušky! Ó dvě děťátka v mém náručí! Obě jsem vás miloval a vaše srdce tvořila s mým srdcem jedno.

MARA (*s drásavým výkřikem*) – Otče! Otče! Mé dítě bylo mrtvé a ona je vzkřísila!

DĚTSKÝ HLAS ZVENČÍ –

Pojď Markétko s beránky,

střevíčník dá opánky,

poženeme beránky.

Ať nám cvrček zahraje,

zapískají šalmaje,

poženem je do ráje.

V ráji srdce štěstím skáče.

Čirík, frnk! A pryč je ptáče.

Uprostřed popěvku zvedne Violena zvolna paži a nechá ji klesnout vedle Jakuba.

VIOLENA – Otče, to je krásná písnička! Poznávám ji. Tu jsme zpívali, když jsme chodívali trhat moruše podél záhumení,

spolu, Maro!

ANNE VERCORS – Violeno, Jakub je tady, vedle tebe.

VIOLENA – Ještě se pořád hněvá?

ANNE VERCORS – Už se nehněvá.

VIOLENA (*položí mu ruku na blavu*) – Dobrý den, Jakube!

JAKUB (*tlumeně*) – Ó, má snoubenko za clonou rozkvetlých větví, buď zdráva!

VIOLENA – Otče, řekni mu, že ho miluji.

ANNE VERCORS – A on tě také nikdy nepřestal milovat.

VIOLENA – Otče, řekni mu, že ho miluji!

ANNE VERCORS – Poslechni si, nic neříká.

VIOLENA – Petr z Craonu . . .

ANNE VERCORS – Petr z Craonu?

VIOLENA – Řekni Petrovi z Craonu, že ho miluji. Z toho políbku, který jsem mu dala, musí postavit kostel.

ANNE VERCORS – Už ho započal.

VIOLENA – A Mara, ta mě má ráda. Ona jediná, jediná ve mě věřila!

ANNE VERCORS – Jakube, poslouchej dobře!

VIOLENA – Dítě, které mi dala, dítě, jež se zrodilo v mém náručí

ach, velký Bože, jaké to bylo blaho! Ach, jaká to byla slast! Mara! Ach, jak byla poslušná, jak dobře udělala všechno, co měla udělat!

Otče! Otče! Ach, jak je sladké, ach, jak je strašlivé přivést duši na svět!

ANNE VERCORS – Svět vezdejší, říkáš, nebo je nějaký jiný?

VIOLENA – Jsou dva a já říkám, že je jen jeden a že to stačí a že milosrdenství Boží je nesmírné!

JAKUB – Pro mne štěstí skončilo.

VIOLENA – Skončilo, co na tom?

Nikdo ti nesliboval štěstí, pracuj, to je vše, co se od tebe chce.

Ptej se staré země a vždycky ti odpoví chlebem a vínem.

Já jsem s tím skončila a překračuji práh.

Řekni, co je to den odloučení ode mne? Záhy uplyne.

A pak, až na tebe přijde řada a uvidíš, jak se velká brána otvírá a skřípe,

já budu na druhé straně za ní.

JAKUB – Ó, má snoubenko za clonou rozkvetlých větví, buď zdráva!

VIOLENA – Vzpomínáš si?

Jakube, dobrý den, Jakube!

Zde vstoupí všechna čeleď dvorce a nese svíčky, které zapaluje.

VIOLENA – Jakube, jsi tu ještě?

JAKUB – Jsem tady.

VIOLENA – Byl dobrý rok a krásné obilí?

JAKUB – Tolik, že už nevíme, kam je dát.

VIOLENA – Ach!

Jak krásná je bohatá žeň! . . .

Ano, i teď si vzpomínám a vidím, že je to krásné!

JAKUB – Ano, Violeno.

VIOLENA – Jak je krásné žít!

(S vášnivým zaujetím.)

A jak nesmírná je Boží sláva!

JAKUB – Tedy žij a zůstaň s námi.

VIOLENA *(klesá na své lože)* – Ale jak dobré je též zemřít, když vše dobře skončilo a pozvolna nás zasahuje soumrak jak velmi temný stín.

Ticho.

ANDEĽ PÁNĚ *(blasy)* –

1. Pax pax pax

2. Pax pax pax

3. Otče otče otče

VYZVÁNĚNÍ – Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Laetare

Lae – ta – re

Lae – ta – re!

Anne Vercors jde pro Maru a přivede ji za ruku k Violeně proti Jakubovi. Levou rukou uchopí ruku Jakuba Hurybo a zvedne ji zpola do výše. V té chvíli uvolní Mara svou ruku a uchopí ruku Jakuba Hurybo, který zůstane se sklopenou hlavou a hledí na Violenu. Otec uchopí jejich spojené ruce do svých dlaní a slavnostně je pozdvihuje. Teprve v té chvíli zvedne Jakub hlavu a hledí na Maru, která na něho tvrdě upírá oči. Zvony zvoní.

Explicit

RUKOJMÍ